

Hemlös i Lund

- En kvalitativ studie om institutioner som strukturerar vardagen vid avsaknaden av ett hem

Amanda Kalén och Desire Turesson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Ht - 13

Handledare: Norma Montesino

Abstract

Title: Homeless in Lund – a qualitative study of controlling institutions structuring everyday life in lack of a home

Authors: Amanda Kalén and Desire Turesson

Supervisor: Norma Montesino

Assessor: Mats Hilte

A home is far more than just a building. A home is where you can create your everyday-life and a place to relax. When you think of a daily routine, a house is almost always the place that comes first to mind. A home can also refer to an institution that will create an opportunity to have a normalized living. On the contrary, there are people in society who have a life that does not include a home. The purpose of this study was to explore the everyday-life of people who does not have a home, and what other controlling institutions there are to be found in the absence of a home. Through a qualitative study, both professionals working in the field and homeless people in Lund have been interviewed with a purpose to let their stories describe the structure of the everyday-life for homeless people in Lund. The interviews have resulted in an insight and a knowledge that implies the fact that stories from both professionals and homeless people are similar to one another. The descriptions show that homeless people have an everyday-life controlled by several institutions offering them support with daily needs. Examples of mentioned institutions are Diakoncentralen (voluntary organization in Lund), the shelter and Social Services. In the public sphere there is other authorities, such as police and security guards, who set the limits of the ability of homeless people to move around the city. Beside mentioned institutions there are also city residents who acts as a controlling institution due to their acting through either acceptance or rejection. The homeless people are described as spending a lot of time looking to raise money to meet their daily needs, which may involve the need to maintain an abuse.

Keywords: everyday-life, homelessness, controlling institutions, normalized living

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemformulering	2
Syfte	3
Frågeställningar	3
Bakgrund	3
Definitioner av hemlöshet	4
Socialstyrelsens kartläggning 2011	5
Boendesituation 1) och dess omfattning i Sverige	6
Frivilligorganisationer	6
En ny kategori	7
Tidigare forskning	7
Förändringarnas påverkan på hemlösheten	8
Individuella och strukturella faktorer	8
Hemlösas vardag	9
Hemmet	11
Metodologiska överväganden	12
Metodval	12
Urval	13
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	14
Etiska principer	14
Tillvägagångssätt	15
Litteratursökning.....	16
Intervjuguide	16
Transkribering.....	17
Analys och bearbetning av material	17
Teori	18
Socialkonstruktivism	18
Hemmet som norm	18
Hinder för normalitet	19
Resultat	21
Vad är hemlöshet?	21
Vilka är de hemlösa?	22
Missbrukare	23
Nya kategorier.....	25
Psykiskt sjuka.....	26
Hälsa	27
Sjukvård	28
Avsaknaden av trygghet	29
Bemötande	30
Lunds invånare	31
Myndigheter	33
Rutiner	35
Analys	36
Frivilligorganisationer	36
Det offentliga	37
Bemötande	38
Andras villkor	39

Avslutande sammanfattning	40
Metoddiskussion	41
Förslag på vidare forskning.....	42
Avslutande ord.....	42
Referenslista	43
Bilagor.....	i
Bilaga 1 - Informationsmail	i
Bilaga 2 - Intervjuguide professionella.....	iii
Bilaga 3 - Intervjuguide hemlösa	iv

Inledning

Sverige är ett land som anses ha ett välfärdssystem som sägs vara till för alla och har som mål att täcka de behov som finns bland befolkningen. Trots detta finns det alltför som hamnar utanför systemet och får därmed inte sina behov tillgodosedda. Hemlösa är en av de grupper som befinner sig i utanförskap, i många fall till följd av att de lever ett liv som avviker från normen. Som blivande socionomer vill vi skapa en bättre bild av hur vardagen kan se ut för människor som inte har en fast och trygg punkt i sin vardag. Denna studie berör frågor gällande hemlösas vardag i Lund med utgångspunkt i professionellas och hemlösas perspektiv.

En historisk tillbakablick inom ämnet hemlöshet konstaterar att det under 1990-talet genomfördes förändringar i socialförsäkringssystemet och villkoren på arbetsmarknaden blev tuffare. Detta ledde till att antalet människor i ekonomisk utsatthet ökade och nya sociala problem skapades, varav hemlöshet var ett av dem (Burström et al. 2007; SOU 2001:95). Högre hyror kombinerat med låga inkomster samt ett ökat vinsttänkande resulterar i att en del människor utesluts från bostadsmarknaden vilket i sin tur leder till att allt fler människor riskerar att bli hemlösa (SOU 2001:95; Swärd 2008). Swärd (2008) redovisar att hemlösheten ökade med 30 – 45 procent¹ mellan åren 1999-2005 vilket tyder på att hemlöshetsproblemet är ett faktum som även styrks genom Socialstyrelsens (2012) statistik från år 2011 då det fanns totalt 34 000 hemlösa i Sverige. Socialstyrelsen (2011) menar även att hemlöshetsproblematiken är mer omfattande i större städer än i mindre.

Massmedia skapar ofta en förvriden bild av hemlösa genom att peka på individuella faktorer som orsak till hemlösheten (SOU 2001:95). Socialstyrelsen (2012) menar istället att det är viktigt att se hemlösheten ur ett bredare perspektiv som innefattar både individuella och strukturella faktorer för att få större förståelse för problematiken. Genom politiska åtgärder och strukturella handlingar kan hemlösheten tillfälligt osynliggöras genom att problemet förflyttas från en geografisk plats till en annan (Amster 2003). Härbärgen är en institution som avser vara en akut och ett tillfälligt alternativ för bostadslösa men som idag till viss del har kommit att bli en permanent lösning. Dessa punktinsatser skapar problem i försök att hitta långsiktig hjälp

---

¹ Spannet 30-45 % är till viss del beroende på att definitionen av hemlösa såg olika ut år 1999 jämfört med 2005, vilket leder till svårigheter i direkt jämförelse mellan åren.

i vägen ut ur hemlösheten, vilket kan leda till att en del människor får leva sitt liv på gatan.

Problemformulering

Vid ett öppet informationsmöte på frivilligorganisationen Stadsmissionen i Malmö bekräftades att följderna av den tuffa bostadsmarknaden än idag leder till att antalet hemlösa ökar. Stadsmissionen menar också att de hemlösa idag är en mer komplex grupp som innefattar fler kategorier än för bara några år sedan. Hemlöshetsproblematiken existerar även i mindre städer och år 2011 fanns det i Lund 122 personer definierade som hemlösa² av totalt 110 500 invånare (Lunds Kommun 2011). Lund ses i många avseenden som en ekonomiskt välmående stad med en medelförvärvsinkomst, räknat år 2011, på 263 000 kronor per år (SCB 2013). Den största delen av befolkningen i Lund har en vardag som inbegriper ett hem att återvända till vid dagens slut. I kontrast till dessa människor finns det de som är hemlösa där hemmet och den strukturerade, normala vardagen på många plan blir svåruppnåeliga mål. Hemmet räknas som en viktig institution i många vardagar då en bostad är mer än bara tak över huvudet och är även något som formar en individ och som skapar trygghet och möjlighet till normalitet (Blid 2008; Socialstyrelsen 2012). Vid avsaknaden av ett hem bör det istället finnas andra institutioner som blir styrande i människors vardag.

Det finns flertalet studier som behandlar hemlöshet utifrån ett makroperspektiv med fokus på strukturell påverkan (jmf: Amster 2003; Knutagård 2009). Det finns även studier som utgår från ett individuellt perspektiv (jmf: Blid 2008; Johnson, May & Cloke 2008). Då flertalet andra studier koncentrerar sig på hemlösas situation i storstäder belyses denna studie istället utifrån en mikronivå med fokus på hur de hemlösas vardag ser ut i en mindre stad, varav undersökningen utgår från Lund. Studien utgår från beskrivningar från professionella inom området och hemlösa som kan beskriva hur olika institutioner påverkar hemlösas vardag och hur livet i det offentliga ser ut. Hur spenderar de hemlösa sin tid och vilka anpassningar måste de göra i vardagen? Valet av att undersöka en mindre stad blir än mer intressant då Lund

---

² Hemlösa definieras i denna kartläggning som en person som är ”hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare” samt en person som är ”intagen eller inskriven på antingen kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet, stödboende (...), HVB-hem eller SiS-institution och planeras skrivas ut inom tre månader efter mätperioden men inte har någon bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen” (Lunds kommun 2011:1).

uppfattas som en välmående och trygg stad men där hemlösa trots detta syns alltmer i offentliga miljöer.

Syfte

Utifrån professionellas och hemlösas perspektiv belyser denna studie hur de hemlösas vardag ser ut och vilka institutioner som strukturerar hemlösas vardag.

Frågeställningar

- Hur beskrivs hemlösas vardag av de professionella?
- Hur beskrivs hemlösas vardag av de hemlösa?
- Vilka institutioner medverkar i konstruktionen av de hemlösas vardag?

Bakgrund

För att få djupare bakgrundsförståelse för hur hemlöshet har kommit att bli ett socialt problem skildras nedan olika påverkningsfaktorer som berör ämnet. Swärd (1998) beskriver förändringar i hemlöshetsforskningen vilken delas in i fyra perioder för att förklara förändringar i arbetet med hemlösa. Den historiska beskrivningen börjar i mitten av 1800-talet och följer nedan i kronologisk ordning.

Vid mitten av 1800-talet sågs hemlösheten som ett växande socialt problem som ofta förekom i den sociala debatten (Magnusson 2007; Swärd 1998). Swärd (1998) påpekar att hemlöshetsproblematiken tidigare setts som ett individuellt problem vilket behandlades med polisiära insatser genom att geografiskt förflytta hemlösa från gatan till anstalter. I början av 1900-talet började hemlösheten istället ses som ett socialt problem med strukturella orsaker relaterat till fattigdom och bostadsbrist. Härbärgen växte fram och utökades runt år 1940 och kommunerna började vid denna tid arbeta mer aktivt för att minska hemlöshetsproblematiken. Utvecklingen fokuserades nu på institutionsvården vilket bidrog till att fler och fler hemlösa kunde placeras inom denna vård. Trots dessa förändringar lyckades problemet kring hemlösheten inte lösas. Vid mitten av 1900-talet kunde enbart två kategorier av hemlösa urskiljas vilka var ensamstående, medelålders män med missbruksproblematik samt invandrare som inte lyckats integreras i samhället (ibid.).

Tiden mellan 1960 och 1980 utmärks av miljonprogrammet (Knutagård 2009; Swärd 1998). Med projektet att bygga en miljon nya bostäder inom tio år fanns förhoppningen att inkludera allt fler människor i bostadsmarknaden. Detta lyckades tillfälligt då man under sent 70-tal registrerade en kraftig minskning av antalet hemlösa till följd av miljonprogrammets bostadsbyggande (Knutagård 2009; Swärd 1998). Socialtjänstens arbete utvecklades i form av uppsökande verksamheter för att möta den nya grupp, som tidigare bott på härbärgen, och som nu fått möjlighet till en plats på den offentliga bostadsmarknaden (Blid 2008; Swärd 1998). Trots de stora satsningarna fick de nya miljonprogramrådena stämpeln att vara omänskliga och segregerade då de var stora komplex som ofta låg i utkanten av städer, där framförallt människor med låga inkomster bosattes. Då antalet hemlösa minskade var behovet av härbärgen och institutioner inte längre lika aktuella och en stor andel av det som byggts upp under lång tid, lades ner (Blid 2008; Knutagård 2009; Swärd 1998).

Swärd (1998) skriver att miljonprogrammet, i ett längre perspektiv, inte uppnådde den framgång som förutspåts. Insikten av att hemlöshet som socialt problem inte gick att lösas genom omstrukturering blev ett faktum. Eftersom tidigare period raserat mycket av det redan uppbyggda arbetet med att lösa hemlöshetsfrågan, fick man vid denna tid på sätt och vis återupptäcka hemlösheten som ett socialt problem (ibid.). Hemlösheten ökade återigen då människor inte längre hade råd till de bostäder som erbjöds (Burström et al. 2007). Runt 1990-talet var den typiske hemlöse inte längre den ensamstående, missbrukande mannen, utan gruppen av hemlösa hade nu breddats till att även inkludera yngre män, pensionärer, kvinnor och barn. För att återigen möta problemet som nu var mer komplext, fick härbärgen åter startas upp (Blid 2008; Swärd 1998).

Definitioner av hemlöshet

Att finna en homogen, internationell definition av hemlöshet tycks inte vara lätt. Vem som är hemlös definieras på olika sätt runtom i världen. Det gemensamma för definitionerna är dock att de syftar till olika verkligheter för olika personer som inte har ett hem (Blid 2008; Springer 2000). I Sydafrika ses en hemlös person som någon som bär omkring på sina tillhörigheter. Andra länder menar att denna definition är för smal och har istället breddats till att även inkludera personer boende på institutioner avsedda

för hemlösa (Springer 2000). Blid (2008) poängterar dock att ett arbete har påbörjats i Europa för att hitta en gemensam definition av hemlöshet.

För att möta nya uppkommande problem och situationer för gruppen hemlösa arbetar Socialstyrelsen i Sverige ständigt med att uppdatera definitionen av hemlöshet (Socialstyrelsen 2011). Det senaste förtydligandet av definitionen gjordes år 2011 och innebar en tydligare särskiljning mellan sociala boendelösningar och vistelse på institution och behandlingshem. Socialstyrelsen (2011) använder följande fyra boendesituationer för att definiera hemlöshet: 1) Akut hemlöshet: boende på härbärke, jourboende eller sovandes utomhus i offentliga utrymmen, 2) Institutionsvistelse och kategoriboende: personer som är intagna eller inskrivna på anstalt, behandlingsenhet eller stödboende, 3) Långsiktiga boendelösningar: boende ordnat av kommunen då personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Exempelvis försöks- eller träningslägenhet, socialt- eller kommunalt kontrakt, 4) Eget ordnat kortsiktigt boende: kontraktslöst boende hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar. Denna studie har fokus på den akuta hemlösheten enligt Socialstyrelsens (2011) boendesituation 1), människor boende på härbärke eller sovandes i offentliga utrymmen.

Socialstyrelsens kartläggning 2011

För att få en bild av hur hemlöshetsproblematiken ser ut i Sverige redovisas nedan en kort sammanfattning från Socialstyrelsens senaste kartläggning. Socialstyrelsen (2011) gör sina kartläggningar av hemlösa genom att mäta det totala antalet hemlösa med hjälp av dokumentation från sociala myndigheter. I den senaste kartläggningen från år 2011 rapporterade 10 kommuner, av landets totalt 290 kommuner, att de hade noll hemlösa personer under den befintliga mätveckan³, alla definitioner inräknade. En växande orsak till hemlöshet i Sverige visar sig vara svårigheten att komma in på bostadsmarknaden. Av totalt 34 000 inrapporterade hemlösa uppgavs cirka 40 procent ha missbruks- och beroendeproblem. En annan vanligt förekommande inrapporterad orsak till hemlöshet är psykisk ohälsa vilket uppges förekomma hos cirka 36 procent (Socialstyrelsen 2011). En tydlig samsjuklighet redovisas bland de hemlösa då nästan hälften av personerna med psykisk problematik även uppges ha missbruk- och beroendeproblem. Hemlöshet beskrivs ofta som ett storstadsproblem och kartläggningen visar att det finns skillnader

---

³ Insamlingen av material är gjord under en specifik vecka. Detta innebär att resultaten inte direkt kan jämföras över ett helt år eller längre period, men ger en bra bild av den rådande situationen (Socialstyrelsen 2011)

mellan storstäder och mindre städer i landet. Framförallt kan ett tydligt mönster urskiljas gällande antalet hemlösa som kategoriseras i boendesituation 1) vilka förekommer i större utsträckning i större städer (ibid.).

Boendesituation 1) och dess omfattning i Sverige

Som tidigare nämnts är en gemensam definition av hemlöshet svår att hitta. Detta försvårar möjligheten att direkt mäta antalet hemlösa då det skapar problem gällande vem som faktiskt definieras som hemlös (Blid 2008; Börjesson 2005). Utöver dessa svårigheter finns det i alla mätningar även ett stort mörkertal då det är svårt att göra mätningar på människor som inte har dokumenterad folkbokföring (Blid 2008).

Som ovan nämnts är inriktningen i denna studie hemlösa tillhörande boendesituation 1) och i den senaste kartläggningen från 2011 inrapporterades 4 500 personer, av totalt 34 000 tillhöra denna boendesituation (Socialstyrelsen 2011). Kartläggningen visar att gruppen ökade med 900 personer från år 2005 till år 2011. Boendesituation 1) är indelad i olika undergrupper beroende på boendelösning. Gällande antalet hemlösa som helt och hållet saknar boende och därmed lever utomhus eller i offentliga utrymmen, inrapporterades 950 personer år 2005. År 2011 hade antalet minskat drastiskt till 280 personer vilket förklaras med att många akuta hemlösa har erbjudits platser på bland annat härbärgen, akutboenden eller hotell med grund i regeringens mål gällande ”Tak-över-huvudet-garantin”. Denna garanti innebär att kommunen har ansvar att hjälpa alla som inte har någonstans att sova för natten. Därmed inte sagt att färre personer räknas som akut hemlösa, utan att tillfälliga härbärgen används som temporära lösningar (ibid.). Som tidigare nämnts tenderar dessa kortsiktiga lösningar att bli långsiktiga.

Frivilligorganisationer

Beijer (2004) menar att de insatser som idag erbjuds hemlösa från den offentliga sektorn i många fall brister i fråga om långsiktiga lösningar och menar vidare att insatserna inte är tillräckligt individuellt anpassade. Storbjörk (2007) framhäver att för människor som inte har förtroende för den offentliga sektorn blir frivilligarbetet extra viktigt då hjälpen ses som lättillgänglig och nödvändig för människor i utsatthet. Frivilligorganisationer sägs ha skapats efter behov av hjälp som kan fånga upp de individer som faller mellan

stolarna och därmed står utan hjälp i den offentliga sektorn. Det finns utsatta människor som hellre tar hjälp av frivilligorganisationer och som därmed inte finns registrerade någonstans i socialtjänstens register. Information från de utsatta blir därmed viktig för att kunna skapa förståelse för hur systemet faktiskt fungerar för dessa grupper (ibid.).

En ny kategori

Socialstyrelsen (2011) menar att gruppen hemlösa idag har blivit mer komplex och innefattar fler kategorier än förut. Hemlösa EU-medborgare är en grupp som förändrats under senare tid och den senaste trenden pekar på att gruppen har ökat i Sverige (Socialstyrelsen 2013). Hemlösa EU-medborgare är en grupp som inte finns med i den kartläggning Socialstyrelsen gjorde år 2011 och statistiken har därmed kompletterats i en uppföljning gjord i november år 2012. Hemlösa EU-medborgare har begränsade, eller inga, rättigheter till hjälp från socialtjänsten. Detta grundar sig till stor del i den pågående debatt som varit vanligt förekommande i sociala medier den senaste tiden gällande myndigheternas hjälpinsatser för gruppen (jmf: Sydsvenskan 2013). Enligt Socialstyrelsen (2013) befinner sig den största andelen av hemlösa EU-medborgare i akut hemlöshet, boendesituation 1). Gruppen betraktas som mycket utsatt och med tanke på den pågående debatten är det viktigt att lyfta problematiken. Gemensamt för gruppen hemlösa EU-medborgare är att de inte är födda i Sverige, är hemlösa i Sverige och har inte permanent uppehållstillstånd i landet. Avsaknaden av hjälp till hemlösa EU-medborgare gör att denna grupp blir allt mer synlig i relation till den ”traditionella” hemlösheten. Eftersom hjälpen från socialtjänsten är begränsad, tar frivilligorganisationer och kyrkor ett större ansvar för denna grupp (ibid.).

Tidigare forskning

I följande avsnitt sammanfattas ett urval av tidigare forskning vilken går att finna inom olika discipliner såsom sociologi, psykologi, socialantropologi och medicin. Dessa studier berör ämnet hemlöshet med fokus på hemlösas villkor och vad som strukturerar de hemlösas vardag. Detta redovisas utifrån ett bredare perspektiv än denna studies syfte för att skapa en övergripande bild över hur hemlösas vardag kan se ut. Under rubriken *Förändringarnas påverkan på hemlösheten* beskrivs först Sveriges insatser

mot hemlöshetsproblemet. I ett andra avsnitt redogörs för studier som förklarar hemlöshet utifrån individuella och strukturella orsaker. I de två sista avsnitten beskrivs studier som handlar om hemlösas vardag samt hemmets betydelse.

Förändringarnas påverkan på hemlösheten

Sverige har idag ett välutvecklat välfärdssystem som omfattar alla medborgare men trots dagens relativt trygga skyddsnät finns ändå grupper som faller mellan stolarna (Blid 2008; Burström et al. 2007). Flertalet samhällsförändringar skedde under 1990-talet då ersättningsnivåer sänktes medan offentliga serviceavgifter höjdes. Arbetslösheten var hög, inkomstskillnaderna ökade och de långvariga biståndstagarna blev allt fler till följd av sänkta bostadsbidrag, höjda hyror och skärpt vräkningspolicy. Möjligheten att komma in på bostadsmarknaden minskade under denna tid då kontrollen av hyresgäster ökade. Utan bostad är det svårt att behålla ett arbete samtidigt som sociala, vardagliga relationer påverkas (Burström et al. 2007). En av de grupper som riskerar att hamna utanför systemet är de hemlösa som först och främst räknas vända sig till sitt sociala nätverk för att hitta tillfälliga lösningar. När dessa lösningar inte längre är hållbara hänvisas de hemlösa istället till akutboenden såsom härbärgen, som ofta drivs av frivilligorganisationer, eller andra sociala kontrakt som tillhandahålls genom socialtjänsten (Blid 2008).

Individuella och strukturella faktorer

Blid (2008) framhäver vikten av att inte se hemlösheten enbart som ett problem kopplat till fattigdom, utan att även se till sociala aspekter som livskvalitet och självständighet. Synen på hemlöshetsproblemet har varierat mellan att ses ur ett individuellt- och ett strukturellt perspektiv som ska lösas därefter (Blid 2008; Runqvist 2000). Det strukturella perspektivet kännetecknas av omgivande samhälleliga faktorer såsom bostadspolitik, medan det individuella perspektivet förklaras genom att orsakerna till hemlösheten härleds till individen själv (Runqvist 2000; Swärd 2008). Blid (2008) poängterar att inget av dessa perspektiv var för sig har varit tillräckligt för att varken förklara eller hantera hemlöshetsproblematiken. Idag präglas istället hemlöshetsforskningen av ett samhällsvetenskapligt perspektiv där de strukturella och individuella perspektiven kombineras istället för att utesluta varandra. De strukturella

faktorerna ses idag vara styrande för hemlöshetsproblemets omfattning, medan de individuella faktorerna mer förklarar vem som faktiskt riskerar att drabbas (ibid.).

Hemlösas vardag

I Kidd och Evans (2011) medicinvetenskapliga studie framgår att synen på vilka basala behov som är accepterade att utföra i det offentliga skiljer sig mellan resten av befolkningen och de hemlösa. Det som vanligtvis görs bakom stängda dörrar som att äta, sova, gå på toaletten och sköta sin hygien tvingas de hemlösa göra offentligt, vilket inte hör till normen. Dessa olika synvinklar skapar en konflikt i hemlöshetsproblematiken (ibid.).

Känslan av tillhörighet till familj och vänner saknas ofta bland hemlösa, vilket redovisas i både Parsells (2010) socialvetenskapliga studie samt i Walsh, Rutherford och Kuzmaks (2009) studie inom socialt arbete. Den uppenbara avsaknaden av ett hem och den skam det innebär leder ofta till att hemlösa tar avstånd från familj och vänner (ibid.). Avsaknaden av ett hem innebär även en ökad risk och rädsla för att utsättas för våld och angrepp (Parsell 2010). En socialpolitisk studie från Storbritannien, redovisad av Ballintyne (1999), visar att gruppen hemlösa ofta målas upp med bilden av att vara kriminella men statistiken visar att hemlösa oftare faller offer för kriminaliteten än faktiskt utövar den. Samma studie visar att 7 av 10 hemlösa räknar med att någon gång bli utsatta för brott och att 4 av 5 faktiskt blivit utsatta för detsamma under sin tid som hemlös (ibid.). En studie av Burström et al. (2007) inriktar sig på hemlösa i Stockholm och visar att 33 procent av de hemlösa i studien någon gång blivit utsatta för våld jämfört med 3 procent av den totala befolkningen i Sverige. Få hemlösa anmäler brott till polisen vilket är en följd av att hemlösa ofta upplever att de saknar förtroende till polisen och att de inte blir tagna på allvar (Ballintyne 1999; Burström et al. 2007). Upplevelsen av att inte bli tagen på allvar beskrivs i Burströms et al. (2007) intervjuer från 2006, genomförda med hemlösa i Stockholm:

”En gång när jag somnade på Zinkensdamms tunnelbanestation på grund av för lågt blodsocker blev jag väckt av vakter med slag och sparkar, och de slutade inte fast jag sa att jag hade diabetes och visade insulinpennorna. Då jag inte fick åka tunnelbana till härbärgat började jag gå, först till Hornstull men samma vakter släppte inte in mig i tunnelbanan och samma sak upprepades vid

Liljeholmen, där jag svimmade och blev inskickad till sjukhuset med ambulans med 1,2 i blodsocker. Det är därför man är deprimerad, det tycks finnas en lag för andra människor och en för mig” (Citerad i Burström et al. 2007:107).

I intervjuerna framgår vidare att hemlösas hälsa försämras till konsekvens av hur de sover samt till följd av missbruk och kyla (Burström et al. 2007). Hepatit C, HIV eller andra kroniska sjukdomar beskrivs drabba de hemlösa och oro, nedstämdhet samt en känsla av att inte längre vilja leva är vanligt förekommande. En tredjedel av de hemlösa i studien avstår från att söka vård för sina besvär till följd av den ekonomiska situation de befinner sig i (ibid.). Hemlösas tandstatus är i många fall mycket dålig och det är ovanligt att hemlösa söker tandläkarvård (Beijer 2007). Att inte söka hjälp från offentliga myndigheter kan sägas bero på en känsla av skam då det anses skamligt att vara beroende av samhällelig hjälp (Scheff & Starrin 2002).

I en auto-fotografisk studie som genomförts i England var syftet att bredda och nyansera synen på vart hemlösa befinner sig och hur de använder offentliga platser. Detta belyses i studien genom att hemlösa själva fick tillgång till en kamera för att fotografera de platser som betyder mycket för dem (Johnson, May & Cloke 2008). Studien visar att vardagliga aktiviteter för hemlösa inte direkt skiljer sig från resten av befolkningens då de hemlösa illustrerade familjens betydelse samt platser där de äter, sover och socialiserar sig (Johnson et al. 2008). Skillnaden var istället var aktiviteterna utförs och hur offentliga platser utnyttjas. I studien framkommer även att de som sover på offentliga platser ofta blir bortschasade. För många hemlösa är det därför viktigt att inte lämna spår efter sig för att minimera risken att andra hittar den plats som man tillfälligt ser som sitt hem (Johnson et al. 2008; Knutagård 2009).

Faktum är att det kan jämföras med ett heltidsjobb att vara hemlös. För den som haft turen att få en sängplats på något härbärke, som man måste lämna vid sex-sjutiden på morgonen, är det precis som att gå till jobbet. För nu gäller det att försöka få ihop en slant till en kopp kaffe, kanske rentav lite frukost. Sedan gäller det att försöka komma inomhus och hoppas att man inte blir bortkörd (Citerad i Estby, Kindgren & Stolt 2008:262).

Med detta citat sammanfattas det faktum att hemlösas vardag till stor del påverkas av omkringliggande strukturer.

Hemmet

Hemmet kan ses som en institution som på många sätt är styrande i vardagen. För att tydliggöra begreppet *institution* förklarar Nationalencyklopedin (2013) detta på följande sätt:

(...) en benämning på de normer och regler som strukturerar mänskligt handlande till bestående eller återkommande beteendemönster (...) Förutom normer och konventioner innefattar de flesta institutioner även omgivande fysiska betingelser såsom byggnader, maskiner och kommunikationssystem.

Betydelsen av ett hem är något som diskuteras och tas upp i flertalet studier om hemlösa (jmf: Blid 2008; Parsell 2010). Deltagarna i Parsells (2010) studie från Australien beskriver att platsen de hemlösa levde på var allt annat än deras hem. Istället beskrivs platsen som motsatsen till ett hem, då faciliteter till att tvätta, gå på toaletten, laga mat och känna sig trygg, saknades i deras vardag. Förutom möjligheten till tak över huvudet ser många hemlösa ett hem som en lösning på deras problematiska vardag (ibid.). I beskrivningar av avsaknaden av ett hem är brist på kontroll över sitt eget liv vanligt förekommande (jmf: Kidd & Evans 2011; Parsell 2010). Att förlora sin bostad kan leda till brist på kontroll då förmågan att sköta sin hygien, att sköta sitt arbete och därmed sin vardag kan gå förlorad (Hodgetts et al. 2012). En hemlös beskriver vikten av ett hem och en normal vardag:

Intervjuare: So what's a normal life, what do you mean by that?

Respondent: A normal life where you work and come home, you enjoy what you've got, you kick back, you watch your television, you watch shows, you sleep (Citerad i Robinson 2002:29).

Ovan nämnda studier har fokus på hemlöshet i större städer och de har använts för att ge en övergripande bild av hemlöshetsproblematiken. Vår studie kommer att smalnas av för att fokusera på hemlösas vardag i en mindre stad för att få en bild av hur hemlösas vardag kan se ut i Lund. I nästa kapitel redovisas metodologiska överväganden och tillvägagångssätt i studien.

Metodologiska överväganden

Syftet med denna studie är att belysa hur vardagen ser ut för hemlösa i Lund vilket undersöks genom att se till både professionellas och hemlösas perspektiv. För att få en förståelse för hur hemlösas vardag struktureras utifrån omkringliggande institutioner har en kvalitativ metod använts.

Metodval

I socialvetenskaplig forskning görs ofta undersökningar med hjälp av intervjuer med människor som arbetar inom olika verksamheter vilket ger möjlighet att förstå varför yrkesverksamma agerar som de gör (Ahrne & Svenson 2011). Intervjuer används inom socialvetenskaplig forskning även för att få ta del av olika aktörers upplevelse och förståelse för olika situationer. Hur hemlösas vardag struktureras och påverkas av omkringliggande institutioner kan förstås genom att lyssna till professionella inom området samt genom att lyssna till de hemlösas egna berättelser. Enskilda intervjuer har därmed genomförts med fem professionella från både socialtjänst och frivilligorganisationer som på olika sätt är verksamma i arbetet med hemlösa i Lunds kommun. I kvalitativa intervjuer ligger tyngden på intervjupersonens erfarenheter och upplevelse (Bryman 2011; May 2001). Semistrukturerade intervjuer har genomförts där utgångspunkten är att en intervjuguide utformas och används som mall för att skapa en dialog i intervjuerna. Detta innebär att man följer uppsatta teman samtidigt som utrymme lämnas för intervjupersonen att själv utforma svaren (ibid.).

De professionella respondenterna har valts ut efter orientering i området. En intervju med två hemlösa har även genomförts, vilka båda är svenska medborgare, har en tidigare missbruksproblematik samt har idag boendekontrakt via socialtjänsten. Utöver intervjuer har information insamlats vid ett öppet informationsmöte på Stadsmissionen i Malmö. Denna verksamhet är en frivilligorganisation som bland annat driver ett flertal verksamheter för att hjälpa hemlösa. Ahrne och Svensson (2011) menar att insamling av information från olika källor ökar möjligheten till att skapa en förnyad bild och bättre förståelse för ämnet och dess komplexitet. Det är viktigt att vara medveten om att det finns vissa svårigheter med kvalitativa intervjuer. Risken finns att intervjuarens sätt att ställa frågor, reagera på svar och utforma följdfrågor kan variera från intervju till intervju vilket kan leda till olika utfall i intervjuerna (Ahrne &

Svensson 2011). Med anledning av detta gjordes noggrann förberedelse inför intervjuerna.

Urval

Bryman (2011) förklarar att begreppet population syftar till en större urvalsgrupp varifrån ett specifikt urval sedan görs. Det finns olika tillvägagångssätt för att välja ut vilka aktörer som är relevanta i en studie. I kvalitativa studier används ofta ett målinriktat urval, vilket betyder att ett direkt urval av intressegrupper görs utifrån studiens syfte (ibid.). Detta målinriktade urval har använts i denna studie då vår undersökningspopulation består av professionella från socialtjänsten och frivilligorganisationer samt hemlösa i Lunds kommun. Gällande urvalet av de professionella respondenterna har alla verksamma aktörer inom området i Lund kontaktats och ett stort intresse visades. Kontakt har tagits med den professionella urvalsgruppen via mail och telefon. Det första informationsmail som skickades till de intresserade redovisas i *Bilaga 1*. Intervjuer bokades in efter hand som kontakten och studiens syfte godkändes och resulterade i fem intervjuer med professionella.

Från start valdes möjligheten att intervjua hemlösa bort eftersom detta till en början ansågs uteslutet med tanke på studiens tidsbegränsning samt den förmodade svårigheten att komma i kontakt med gruppen. Vi blev dock ifrågasatta av de professionella respondenterna avseende detta val och blev därefter erbjudna möjlighet att intervjua två hemlösa personer. Detta urval skedde genom det som Bryman (2011) kallar snöbollseffekten då kontakten med de hemlösa togs genom rekommendationer från andra respondenter. Möjligheten att intervjua hemlösa har bidragit till ytterligare ett perspektiv i empirin vilket är mycket uppskattat. De hemlösa som intervjuats har en missbruksbakgrund, varav studien är utformad utifrån livet som hemlös missbrukare. Med anledning av detta bör noteras att studien eventuellt hade kunnat få en annan riktning om en annan grupp hemlösa intervjuats. Vad som även bör noteras är att de hemlösa idag inte tillhör boendesituation 1) men att deras berättelser utgår från tiden då de hade en vardag i det offentliga.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Enligt Bryman (2011) innebär intern validitet att studien belyser det den faktiskt ämnar undersöka. Redan vid första kontakten med de professionella blev vi ifrågasatta gällande vilka vi menade med *de hemlösa*. Denna insikt gav oss förståelse för att hemlöshetsproblemet är mer komplext och utbrett än vad vi till en början förmodade vilket ledde till reflektioner och en ny syn på problemet. Detta resulterade i en insikt om att ett förtydligande behövde göras gällande vilka hemlösa denna studie utgår från samt att definitionen hemlösa behövde tydliggöras. Som resultat av detta har studien fokuserats till boendesituation 1), akut hemlöshet, enligt Socialstyrelsens (2011) definition. Vid skapandet av vår intervjuguide användes studiens syfte och frågeställningar som utgångspunkt men då dessa har ändrats under processens gång har även intervjuguiden anpassats för att öka validiteten i studien. Formulering av syfte och frågeställningar har även redigerats efter de genomförda intervjuerna, dock inte i den utsträckningen att det insamlade intervjumaterialet har kommit att påverkas av dessa förändringar. Extern reliabilitet innebär i vilken omfattning en undersökning kan återupprepas. En kvalitativ studie är svår att upprepa och därmed är det ett begrepp som är svårt att relatera till kvalitativa studier (Bryman 2011). Istället är det viktigt att noggrannhet eftersträvas under hela arbetets gång och att studien genomsyras av en transparens. För att nå reliabilitet i denna studie har noggrannhet ägnats åt att presentera eventuella brister och begränsningar.

Kritikerna till kvalitativ forskning poängterar ofta bristen gällande generaliserbarhet (Bryman 2011). Andra påpekar att ett visst mått av generaliserbarhet är möjlig då jämförelsestudier kan göras trots ett mindre antal respondenter. Det huvudsakliga målet med kvalitativa studier är dock oftast inte att ha möjlighet att generalisera svaren, då tyngden i studien inriktas på ord snarare än siffror (ibid.). Vad som bör noteras är att det blir svårt att, med enbart två hemlösas berättelser, generalisera svaren till alla hemlösa. Att vår urvalsgrupp av professionella består av fem personer ger mer tyngd i de professionellas perspektiv i jämförelse med de två hemlösa.

Etiska principer

Etiska överväganden är viktiga att ta hänsyn till vid denna typ av studie då dessa motiverar hur studien bör utformas (Bryman 2011). De professionella respondenterna i

vår undersökning har fått information om studiens syfte och tillvägagångssätt samt om rätten att när som helst avbryta sitt deltagande. Därefter har vi fått samtycke till genomförande av intervjun samt godkännande till att materialet får användas i studien. Detta i enlighet med de etiska principerna som benämns som ”informationskravet”, ”samtyckeskravet”, ”konfidentialitetskravet” och ”nyttjandekravet” (Bryman 2011; Vetenskapsrådet 2002).

Intresset att se till en utsatt grupp som hemlösa motiveras av ett personligt ställningstagande där vi finner mening i att få djupare förståelse för hemlösas vardag. I forskning av utsatta grupper menar en del kritiker att fokus inte bör ligga på den specifika gruppen utan istället på dess sociala sammanhang. Meningarna går dock isär och andra menar att den specifika gruppen är viktig att studera för att synliggöra problematiken. Som forskare kan det vara svårt att få tillgång till det område där utsatta grupper befinner sig (Andersson & Swärd 2008). De etiska skäl vi från början utgick från i valet att inte intervjua hemlösa grundades på svårigheter i tillvägagångssättet att ta kontakt med de hemlösa varav detta val åsidosattes. Tanken var istället att användandet av tidigare forskning skulle komplettera bristen på direkt information från de hemlösa. Då möjligheten att ta del av de hemlösas egna berättelser erbjöds under arbetets gång insåg vi författare att de begränsningar som tidigare förutspåts, inte längre förekom.

Att begränsa urvalet i denna studie till staden Lund kan ses både som en fördel och en nackdel då studien blir begränsad till ett mindre geografiskt område varav urvalsgruppen reduceras. Däremot är den geografiska avgränsningen positiv för studien då det är intressant att se till hemlösas vardag i en mindre stad som Lund. Valet att begränsa studien till Lunds kommun är även ett etiskt övervägande som vi har tagit hänsyn till. Detta då problem med avidentifiering kan uppstå enligt konfidentialitetskravet (Bryman 2011). Under studiens gång har medvetenhet om detta faktum funnits varav planering av uppgifterna har skett därefter. Information avseende avidentifieringsproblematiken har även getts till, och godkänts av respondenterna.

Tillvägagångssätt

Under hela arbetets gång har vi valt att utarbeta studiens upplägg tillsammans. I rubriken nedan redovisas hur vi gått tillväga i de olika arbetsmomenten under studiens gång.

Litteratursökning

Litteratur har sökts inom olika discipliner, däribland psykologi, medicinvetenskap och sociologi. De databaser som använts för att söka material är LUBSearch, EBSCOhost och Google Scholar med sökord som "hemlöshet/homelessness", "hemlös/homeless", "utanförskap/social exclusion", "normalitet/avvikelse" samt "vardag". Sökorden har sedan kombinerats för att nå större bredd i litteratursökningen. Tidigare referenslistor har använts som hjälpmedel i sökningen vilka har fört oss vidare till relevant litteratur samt aktuella forskare inom området. Till största del har materialet bestått av internationella artiklar och svenskpublicerad forskning.

Intervjuguide

En intervjuguide har utarbetats utifrån olika teman vilka har skapats utifrån orientering inom området och tidigare forskning gällande hemlösas vardag. Utöver det huvudsakliga temat *Vardag* är de tre övergripande teman som intervjuguiden koncentrerat sig på *Vardagliga behov*, *Utsatthet* och *Rörlighet*, med följdfrågor som ämnar ge en djupare förståelse för hur hemlösas vardag ser ut i Lund. Denna intervjuguide redovisas i *Bilaga 2*. För att känna trygghet inför intervjuerna har intervjuguiden testats i förväg och för att undvika eventuella svårigheter under de kommande intervjuerna testades även vårt tekniska hjälpmedel i detta moment. Då möjligheten att intervjua två hemlösa personer uppstod utformades ytterligare en intervjuguide, anpassad till de hemlösa. Denna intervjuguide utformades på liknande sätt som den ämnad för de professionella, men nu istället med de hemlösas egna erfarenheter i fokus. Intervjuguiden, som redovisas i *Bilaga 3*, har utformats med öppnare frågor för att låta de hemlösas egna berättelser ta större plats.

I förberedande syfte framförde de professionella respondenterna önskemål om att få ta del av intervjufrågor innan intervjun. Med anledning av detta sammanställdes ett antal frågor som på ett bra sätt sammanfattade intervjuens huvudsakliga innehåll vilka sedan skickades till de professionella respondenterna. Tekniska hjälpmedel såsom diktafon och mobiltelefon har använts för att spela in intervjuerna. Bryman (2011) poängterar att detta tillvägagångssätt ger ytterligare tyngd i analysen då det medför en möjlighet att upprepa informanternas svar med deras egna ord. Utöver inspelning har anteckningar förts för att få så många infallsvinklar som möjligt samt för att notera detaljer som inte fastnar vid inspelning, vilket Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011)

menar ökar tillförlitligheten. Vi kände oss väl förberedda inför intervjuerna med de professionella men då intervjun med de två hemlösa blev hastigt inplanerad fick denna intervju inte samma fokus på förberedelse som de andra. Vi anser dock att detta inte märkbart påverkade intervjun.

Transkribering

Transkribering av intervjuerna har efter övervägande delvis genomförts gemensamt då valet gjordes att transkribera halva intervjuerna var. Att använda samma arbetsätt i transkriberingsarbetet har eftersträvat för att försäkra att samma struktur används i arbetsprocessen. Därefter läste vi igenom och lyssnade på varandras arbete för att försäkra att samma metod använts av oss båda. Efter planering har intervjuerna transkriberats samma dag som de genomförts då de fortfarande var tydliga i minnet. Diktafonen har fungerat utan problem och ljudfilerna har förts över till datorn för att bearbetas med hjälp av programmet Express Scribe. Detta program har underlättat transkriberingsarbetet då möjlighet till att pausa, spola fram och tillbaka samt ändra spelhastigheten samtidigt som man skriver i ett Worddokument erbjuds med detta program.

Analys och bearbetning av material

Efter transkribering väntade arbetet med sammanställningen av resultatet samt att analysera insamlad data. I resultatet har följande teman kunnat urskiljas: *Vad är hemlöshet?*, *Vilka är de hemlösa?*, *Hälsa*, *Avsaknaden av trygghet*, *Bemötande* samt *Rutiner*. Utifrån dessa teman har intervjumaterialet analyserats med grund i vald teori, vilken presenteras nedan, samt i kombination med tidigare forskning. Detta har resulterat i möjligheten att få en djupare förståelse för det empiriska materialet. En slutgiltig analys koncentrerades därefter på teman som: *Frivilligorganisationer*, *Det offentliga*, *Bemötande* samt *Andras villkor*. Samma analysmetod användes för intervjuerna både med de professionella och de hemlösa.

Teori

I följande avsnitt presenteras valda teoretiska utgångspunkter. Vi utgår ifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv där begreppen *Institutioner*, *Normalitet* och *Vardag* skapar ett sammanhang för förståelsen av hemlösas vardag. Som hemlös leder avsaknaden av ett hem till en rad konsekvenser och anpassning till samhällets institutioner visar sig vara en central del i vardagen.

Socialkonstruktivism

Enligt Burr (2003) används socialkonstruktivism ofta som en vetenskapsteoretisk utgångspunkt i olika discipliner inom både psykologin och socialvetenskapen. Teorin kan användas som en ram för olika teoretiska förklaringar för att förstå människors agerande och hur verkligheten är konstruerad (Burr 2003; Hilde 1996). Socialkonstruktivism är ett flerdimensionellt begrepp som kan relateras till mönster i samhället, vilka konstrueras i interaktionen mellan människor. Med andra ord kan det sägas att grunden i socialkonstruktivism inte handlar om individen i sig utan istället om vad människor skapar tillsammans och hur de gör det (ibid.).

Hilde (1996) menar att den konstruerade omvärlden är skapad av olika institutioner. För att förstå hemlöshet kan hemmet framställas som en grundläggande institution som har stor betydelse vid konstruktionen av normalitet. Den som saknar ett hem kan därmed sägas avvika från etablerade normer. Begreppen institution, normalitet och vardag kan ses som socialt konstruerade då dessa är beroende av omvärldens agerande (jmf: Burr 2003; Hilde 1996). Begreppen används som utgångspunkter hämtade ur det socialkonstruktivistiska perspektivet för att skapa en förståelse för hur hemlösa strävar efter en normaliserad vardag.

Hemmet som norm

Under 1800-talet myntades begreppet ”normal” i förhållande till ordet vanlig och refererade till vad som ansågs vara det rätta (Svensson 2007). Begreppet normalitet relaterar till kollektiva förväntningar på vad som eftersträvas. Normalitet och avvikelse skapas genom samhällets värderingar och synliggörs när någon går över gränsen för vad som anses accepterat. Vad som anses vara normalt varierar i olika sammanhang och det

normala utmanas därmed av det som anses avvikande, då detta ofta genererar mer uppmärksamhet (Svensson 2007). Att ha ett hem hör till normen och relateras ofta till något positivt som tolkas som en fristad (Kidd & Evans 2011). Med grund i detta görs stor skillnad på vad som enligt normen bör utföras i det privata respektive i det offentliga.

Hemmet är ett flerdimensionellt begrepp med varierande definitioner (Blid 2008; Parsell 2010). Ett hem kan ses som en fysisk och social plats där vardagliga rutiner utförs, där människor har kontroll över sitt eget liv och som en privat sfär bortom all den övervakning som sker i offentligheten (Blid 2008). Hemmet kan även ses som en trygg bas där en människa har möjlighet att skapa och utveckla en personlig identitet och möjlighet till vad som uppfattas som en normal vardag. Att tillhöra majoriteten av samhället ses som det normala och något som eftersträvas av många hemlösa (Parsell 2010; Robinson 2002). Samhällets normer, vilka kan sägas skapas utifrån social konstruktion, utgör exempel på hur ett hem bör vara och innebär ofta beskrivningar av skydd, värme och trygghet. Hemlösa är en grupp som ofta får uppleva motsatsen till detta vilket istället kan beskrivas med ord som skyddslöshet, kyla och otrygghet (ibid.).

Ett hem är en institution som formar vardagliga rutiner och är den plats där vi förväntas skapa ett privatliv. Det finns andra institutioner än hemmet som på olika sätt styr vardagen och som finns runt omkring oss utan att vi egentligen reflekterar över det. Att inte ha ett hem kan bidra till att hemlösas vardag blir styrd av andra sorters institutioner och det är vanligt att hemlösa strävar efter att hitta alternativa sätt att skapa ett hem via gemenskapen som hittas i hemlösidentiteten (Kidd & Evans 2011). Utifrån den situation de hemlösa befinner sig i strävar de efter att skapa en alternativ värld tillsammans för att normalisera vardagen.

Hinder för normalitet

Då hemlösa är beroende av andra institutioner än hemmet tvingas de till ständig förflyttning varav anpassning blir en central aspekt i vardagen. Under senare tid har ett tydligt mönster växt fram som handlar om att ytterligare utesluta människor som anses avvikande (Amster 2003). Strukturella åtgärder blir en motreaktion mot de synligt hemlösa och blir tydligare i större, växande städer. I större städer ligger fokus på förnyelse som automatiskt skapar ordning genom att geografiskt förflytta hemlösa med

hjälp av politiska åtgärder, i mindre städer är detta mönster dock inte lika tydligt (ibid.). Problem som hemlöshet förskjuts därmed till en annan geografisk plats och på så vis osynliggörs hemlösheten tillfälligt (Hodgetts et al. 2012). Knutagård (2009) bekräftar att samhällelig kontroll ofta används för att tillrättavisa den befolkning som anses avvikande. Denna kontroll kan skapas med hjälp av belysning och övervakningskameror på offentliga platser. Malmös ödetomter beskrivs som exempel på platser där hemlösa tillfälligt slår läger. På dessa platser behöver hemlösa inte, i lika stor utsträckning, anpassa sin vardag till samhällets institutioner varav platserna blir temporära hem vilket sägs skapa en känsla av frihet. Trots detta är det i många fall så att hemlösa inte tillåts vistas på dessa ödetomter då de blir avhysta om platsen anses vara för stökig eller om det inkommer klagomål från omgivningen. På dessa, och många andra platser som utnyttjas av hemlösa beskrivs vikten av att hålla rent efter sig för att slippa att ständigt behöva skapa ett nytt hem på en ny plats (ibid.). Att bli kontrollerad och bortschasad leder till förskjutning av problemet och gör att de hemlösas vardag blir avvikande från normen.

Amster (2003) menar att det inte finns lagar som direkt utesluter hela grupper av människor. Exempelvis är det inte olagligt att vara hemlös men om samhället tillfälligt vill osynliggöra denna, enligt normen, avvikande grupp kan det ske genom att göra själva beteendet olagligt. Lagen kan med andra ord förbjuda både rika såväl fattiga att sova på gatan men då detta beteende överlag utförs av hemlösa personer slår lagen hårdare mot denna grupp (ibid.).

There's no law that says you can't sleep out, but **where**⁴ you sleep is another thing! So they can trespass you from that area (...) The police, they say you can only drink alcohol at home or a pub. Well, the street is our home! If we're sitting on the street drinking that's because we're at home (Citerad i Hodgetts et al. 2012:1217).

Till följd av att vardagliga behov till stor del är otillåtna i det offentliga tvingas hemlösa ofta bryta mot regler för att klara av vardagen vilket leder till att livet som hemlös försvåras (Amster 2003; Hodgetts et al. 2012).

Begreppen *Institution*, *Normalitet* och *Vardag* finner vi centrala i beskrivningarna

---

⁴ Fetstilta ord i citat innebär betoning. Även i resultatdelen används denna metod för att poängtera betoning.

av hemlösas vardag varav de används som teoretiska utgångspunkter med avstamp i det socialkonstruktivistiska perspektivet. Detta för att skapa förståelse för vilka institutioner som blir avgörande för hur de hemlösa strukturerar sin vardag.

Resultat

Nedan presenteras vad som framkommit under de genomförda intervjuerna. Intervjuerna med de professionella och de hemlösa har sammanställts i ett gemensamt resultat med underrubriker som skapats för att strukturera materialet.

Vad är hemlöshet?

De professionella anser att definitionen av hemlöshet är svår då orsaker till hemlöshet varierar från person till person. Hemlösa framstår vara en heterogen grupp och hemlöshet uttrycks vara ett komplext problem vilket genomgående framgår i alla intervjuer.

(...) Det är en svår definition faktiskt. För du kan bo i en kolonistuga och inte definiera dig som hemlös. (...) Ja, i våra ögon och rullor så är man ju hemlös. Det är inte alls säkert att personen själv tycker det (Professionell 4).

En del av de professionella påpekar att de kartläggningar som finns gjorda i Lund idag inte stämmer överens med verkligheten. De menar vidare att statistik över antalet hemlösa ofta är missvisande då det på grund av olika definitioner är svårt att kartlägga vilka som är hemlösa. På frågan om de hemlösa respondenterna är hemlösa idag, svarar de:

Rent statistiskt så är vi ju det alltså (Hemlös 2)
Jag tycker det är lite fel att räknas som hemlös... För jag menar jag har bott där [stödboendet]⁵ i sex år. Jag får bo där livet ut om jag vill alltså, har kontrakt på det. Och då tycker jag det är lite tokigt att räknas som hemlös (Hemlös 1).

---

⁵ Ord inom tecknet [...] markerar egen förklaring i citat.

Istället beskriver de hemlösa en ”typisk hemlös” som någon som inte har ett hem, någon som bor på härbärgen eller i trappuppgångar. En del av de professionella intervjupersonerna talar även om att den definition som används av Socialstyrelsen inte alltid är optimal då den är svår att använda på alla individer. En av de professionella beskriver att det finns en problematik i arbetet då de professionella tvingas kategorisera de hemlösa. Denna problematik kan försvåra arbetet då det blir svårt att se bortom den kategorisering som görs vilket leder till att det blir svårt att möta hemlösa där de befinner sig och att se till individuella behov.

Vilka är de hemlösa?

De professionella uttrycker att den ”typiska hemlösa” idag inte längre finns i lika stor utsträckning som tidigare och att det numer är svårt att direkt urskilja vem som är hemlös och vem som inte är det.

Det är väldigt lätt att falla in i dom här, liksom stereotyperna. (...) när jag tänker liksom, så tänker jag på dom (...) som e lite stereotypa eller utelligare men... dom allra flesta personerna, när dom rör sig i stan, då ser ju ingen vad dom har för boendesituation. Helt omöjligt (Professionell 5).

I alla intervjuer framkommer att hemlösa idag är en bredare grupp som innefattar fler kategorier än förr. De professionella beskriver att gruppen som den ser ut idag, har lett till att konkurrensen om resurser från myndigheter och frivilligorganisationer ökat.

De professionella nämner en mindre grupp vilka beskrivs som vagabonderande människor som av eget val avstår från samhällets hjälp. De professionella påpekar att dessa ”vagabonder” inte definierar sig själva som hemlösa eftersom de löser sin vardag på egen hand. Vad de professionella tydligt urskiljer i fråga om kategorisering är att den grupp som sover på offentliga platser är relativt liten i Lund idag. Detta till följd av den så kallade ”Tak-över-huvudet-garantin”.

Man kan få hjälp alltså i och med Lund har en Tak-över-huvudet-garanti så om du går in genom dörren, på... till receptionen på (...) Socialen, och säger att jag har ingenstans att sova, då får man nånstans att sova (Professionell 2).

De professionella menar dock att lösningen inte är långvarig utan istället är en hjälp för den akuta tillfälliga hemlösheten.

Genomgående i intervjuerna talas det om grupper inom kategorin hemlösa och de tre största nämnda grupperna är missbrukare, hemlösa EU-medborgare och psykiskt sjuka vilka presenteras mer utförligt nedan.

Missbrukare

De professionella beskriver att den typiske hemlösa förr i tiden var en medelålders man med missbruksproblem. Idag är denna grupp inte lika stor till antal men trots detta är gruppen relativt synlig i det offentliga. Förr präglades missbruket bland de hemlösa främst av alkohol, amfetamin och heroin men i intervjuerna framkommer att blandmissbruket idag har ökat. De hemlösa menar att det ökade blandmissbruket har lett till att gränserna mellan grupperna idag har suddats ut.

(...) jag var ren tjackomat, som man kan kalla det... (...) där fanns liksom en mur mellan oss tjackare och heroinisterna och morfinisterna som det kallades på den tiden. Alltså (...) vi umgicks inte med varandra, vi pratade inte med varandra eller nånting, utan dom hade sitt läger och vi hade vårt. Nu är det ju blandat så det liknar inte nånting (Hemlös 1).

De professionella menar att minskningen av gruppen missbrukande medelålders män kan bero på att dessa fått hjälp i form av läkemedelsassisterad behandling så som metadon- och subutexprogram. De hemlösa menar istället att hemlösa missbrukare dör på grund av att de inte får hjälp med sitt missbruk och nämner framförallt narkotikaanvändare och alkoholister som utsatta.

Nä, här är folk som dör alltså, på grund av att dom inte får hjälp... komma in i dom här (...) behandlingarna, Subutex- och Metadonbehandlingarna och sånt... det kunde ju varit bra med lite stötta från socialen (...) så man kom in i dom här programmen. Men nej då, det kunde, man känner nästan som att dom bara vill att man ska ta livet av, ta en överdos alltså. Så är det problemet ur världen (Hemlös 1).

De hemlösa menar att detta leder till en slags självsanering i och med att hjälpen är svår att få och antyder att socialtjänsten istället väntar på att de hemlösa missbrukarna ska dö. Under intervjuerna har ett tydligt mönster synts gällande den hjälp som idag erbjuds hemlösa missbrukare. En av de professionella menar att yngre hemlösa personer får annan hjälp då det arbetas mer aktivt för att motivera denna grupp vilken, i jämförelse med de äldre, anses ha närmare väg till förändring. Denna särskiljning leder till att de äldre hemlösa missbrukarna får annan uppmärksamhet och på så sätt annan hjälp. Dessa uttalas istället behöva ”tröttna på att missbruka” för att få hjälp till förändring.

Ja, jag motiverar dom [de yngre] på ett helt annat sätt, att ta emot hjälp, än dom här äldre. (...) man måste nånstans, ha tröttnat på att missbruka. Så länge drogerna drar så mycket så är det, det är jättesvårt (...) när den dan kommer, när du bara känner dig så ”fed up på detta, orkar inte mer” då, kan man komma ner (Professionell 4).

De professionella ger förklaringen att äldre hemlösa missbrukare har högre krav på självinsikt och självdisciplin än andra.

De professionella beskriver att gruppen hemlösa missbrukare präglas av tung kriminalitet, ofta till följd av jakt efter pengar för att mata sitt missbruk. Gruppen sägs till stor del bestå av personer som varit hemlösa under lång tid. De hemlösa lyfter problematiken kring att vara både hemlös och missbrukare, vilket de menar visar sig inom socialtjänsten då de först och främst stämplas som missbrukare och behandlas därefter. De hemlösa anser att systemet slår hårdare mot gruppen hemlösa missbrukare då de efter ett återfall får börja om på ruta ett i systemet. Under intervjun med de hemlösa framkommer att upplevelsen är att socialtjänsten ofta klumpar ihop de olika grupperna psykiskt sjuka och missbrukare till en och samma grupp.

Det är väl problem dom har överlag att dom blandar ihopa missbrukare och... psykiskt sjuka. (...) Det för aldrig nått gott med sig. Dom drar alla över en kam liksom. Så att i framtiden, om det är möjligt så skulle jag gärna sett att alla människor hade (...) individuell hjälp, så man fick sina behov (...) som det är nu va, så samlar dom alla missbrukare och alla som har nån slags psykisk sjukdom på ett ställe va, och där ska dom bo och hålla sig nyktra (...) och det säger sig själv att det funkar inte (Hemlös 2).

Nya kategorier

Hemlösa EU-medborgare beskrivs genomgående i intervjuerna som en allt mer växande grupp och att en stor del av gruppen tillhör boendesituation 1, den akuta boendesituationen. Detta innebär att de flesta sover i tält, bilar eller husvagnar. Som ovan nämnt är de personer som sover utomhus inte vanligt förekommande i Lund men de professionella menar att detta är utan att de hemlösa EU-medborgarna är medräknade i statistiken. De hemlösa tillägger att om denna grupp skulle räknas in i statistiken skulle antalet boende på gatan vara betydligt större. De professionella nämner problematiken kring det stora mörkertal som finns då många står utanför systemet.

Det är ju liksom en grupp som fram tills det här året egentligen, inte alls har funnits med i statistiker. Så det finns ett stort mörkertal, man vet inte alls hur många det är (Professionell 5).

De hemlösa EU-medborgarna visar sig vara en grupp som samhället ser som problematisk och svår att hantera då de står helt utan rättigheter i Sverige. De professionella beskriver att många som hör till gruppen hemlösa EU-medborgare kommer från länder som Rumänien och Bulgarien vilka är hårt drabbade av den ekonomiska krisen i Europa. Det framkommer att det ofta handlar om människor som söker sig till Sverige i hopp om att förbättra sin livssituation. Gruppen sägs väcka reaktioner från medborgarna i Lund och verbala trakasserier, spottningar och lättare våld sägs förekomma från invånarna då de hemlösa EU-medborgarna sitter och tigger offentligt. De hemlösa berättar att även dem upplever gruppen av hemlösa EU-medborgare som en problematisk grupp.

(...) tyvärr, ja tycker det känns lite jävligt här, här är många utav oss som reagerar här, dom kommer hit här... och helt enkelt snor vårt ställe asså. Jag menar dom kunde ju va välkomna va, men dom kommer liksom hit och sen nu e tidningarna här och intervjuar dom och sen, TV, vad heter det... Sydnytt har vatt här och intervjuat dom. Och där sitter liksom Lunds hemlösa vid sidan om och bara lyssnar medans dom håller på med dom. (...) ja, asså var fan är vi henne? (Hemlös 1).

Försvinner liksom i sorlet va (Hemlös 2).

Detta citat beskriver de hemlösa uppfattning om att hemlösa EU-medborgare tar uppmärksamhet och platser från ”Lunds hemlösa”.

Ytterligare en ökande kategori som framkommer i intervjuerna med de professionella är de personer som står utan boende men saknar annan problematik. Denna grupp innefattar ofta unga människor och förklaras vara växande på grund av bostadsbristen, hårda krav på bostadsmarknaden och höga hyror. Utöver ovan nämnda grupper har även kategorierna kvinnor, invandrare som inte lyckats få fäste på bostadsmarknaden, barnfamiljer och pensionärer nämnts. Dessa kategorier anses vara en osynlig del av hemlösheten som på senare tid också visat sig vara ett växande problem. Under alla intervjuer har fokus legat vid det faktum att vem som helst kan bli hemlös. De hemlösa uttrycker att de flesta hemlösa är vanliga människor som det har gått väldigt illa för.

Psykiskt sjuka

Denna grupp benämns ofta som en osynlig grupp bland kategorierna av hemlösa. Den största urskiljningen handlar om att denna grupp är svår att möta med rätt hjälp, vilket bekräftas i intervjuer både med de professionella och de hemlösa. De professionella beskriver dilemmat med personer som inte kan sägas göra ett medvetet val att vara hemlös, men som inte heller uppnår de svåra krav som hör till tvångshjälp i form av LPT (Lagen om Psykiatrisk Tvångsvård) enligt Socialtjänstlagen.

(...) sen har vi ju LPT-lagstiftningen och det, det är fruktansvärt att uppnå dom kriterierna (Professionell 4).

Även de hemlösa poängterar att denna grupp ofta hamnar mellan stolarna i systemet. De professionella talar om att gruppen uttrycks präglas av ensamhet.

Psykiskt sjuka e, är ju... otroligt ensamma... för dom... om man säger, det finns ju hierarkier i alla områden i samhället. Och tittar man på denna gruppen så är ju... då är ju.. psykiskt sjuka, liksom längst ner, dom är mest utsatta, det är dom (Professionell 4).

Ensamheten anses ytterligare leda till svårigheter att hjälpa dessa människor varav de vid avsaknaden av rätt hjälp framställs bli extra utsatta.

Hälsa

I intervjuerna framkommer att hemlösheten leder till utsatthet och har stor påverkan på hälsan.

(...) liksom, livslängden blir ju enormt mycket kortare. Alltså, genom missbruk såklart, men också genom ett liv som, som ser ut såhär, att man inte kan ta hand om sig själv och sin kropp riktigt, att (...) man struntar i det (...) och det finns ju också många personer som faktiskt e i så dåligt skick att dom skäms, och inte vill söka vård, för dom tycker det e obehagligt att visa sin kropp (Professionell 5).

Utsatthet i form av kyla leder ofta till förkylningar och köldskador och möjligheten att återhämta sig är mycket liten då man saknar ett hem. Att inte ha möjlighet att kurerat sig kan också leda till att sjukdomar blir kroniska.

(...) så att om man blir sjuk har man ingen möjlighet att bara lägga sig i en varm säng och dricka te några dagar, som andra personer har, det går inte alltså (Professionell 5).

Hemlösa tvingas till stor del anpassa sina sömnvanor efter de omständigheter de befinner sig i. Att sova på natten blir ingen självklarhet då sömnen istället tvingas skötas när och där möjlighet finns. De professionella berättar att hygien ofta åsidosätts på grund av både tillgänglighet och bortprioritering. I en av intervjuerna med de professionella påpekas även att en del hemlösa som vistas ute undviker att duscha när det är kallt eftersom smutsen fungerar som ett skydd för kylan.

Dödligheten bland hemlösa missbrukare betonas vara stor.

(...) det är inte en och en ibland utan ibland är det grupper, massvis med folk som bara försvinner. Så av dom människorna som jag lärde känna för tio år sen är det inte många som är kvar alltså. (...) Jag ljuger nog inte om jag säger, nio av tio utav dom är döda i heroinet nu (Hemlös 1).

Sjukvård

De professionella menar att sjukdomar som Hepatit C, psykisk ohälsa, dålig tandstatus och leversvikt är vanligt förekommande hos gruppen. Både de professionella och de hemlösa förklarar dock hur missbruket gör en motståndskraftig mot sjukdomar.

(...) sen jag la ner drogerna så, så sjuk har jag aldrig vatt. Flunsor och skit och mög man har åkt på sen man la ner drogerna... så när man höll på med dom. Man kanske var förkyld så, men man märkte inte det alltså (Hemlös 1).

Till följd av att de hemlösa inte påtagligt kände av sjukdomar under sitt missbruk och då kroppen redan var så pass sliten menar de hemlösa att de avstod från kontakt med sjukvård. Utöver redan nämnda anledningar uppger de professionella även att väntetid och kostnad för vården leder till att hemlösa ofta tar avstånd från att söka sjukvård. Vidare anledningar till att inte söka vård anger en professionell med följande ord:

Men sen tror jag också man är rädd både hos tandläkare och hos sjukvård och socialtjänst och gud vet var, alltså frisörerna att man är rädd att man ska bli dömd. och att man, och speciellt inom sjukvården och då bara ”varför har du inte tagit hand om dig? Det fattar du väl, du kan väl inte supa och tro att du ska få ny lever...” alltså, att man är rädd för det och jag tror också man stöter på det, det tror jag (Professionell 3).

Skamkänslor verkar vara en styrande faktor till varför hemlösa avstår från sjukvård. Av båda parter nämns upplevelsen av ett tidigare dåligt bemötande från sjukvårdspersonal samt okunskap gällande problematiken som anledning till avståndstagande från sjukvården. Beskrivningar av tandläkare som inte vill ta i hemlösa som har Hepatit C och sjuksköterskor som tar på sig handskar vid kontakt med de hemlösa förekommer i intervjuerna med de professionella.

(...) Men överlag så är man inte glad för sjukvården... få en tandläkare i den här stan är inte lätt... det är det inte, det är inte många som vill ta i dom [de hemlösa] och det är ju framförallt av rädsla för smitta (Professionell 4).

Trots negativa känslor mot den allmänna sjukvården nämner både de professionella och de hemlösa Diakoncentralen, Infektionskliniken och Sprutbytet i Lund som en central

och välanvänd hjälp. På dessa platser beskrivs finnas kunskap och förståelse kring den utsatta gruppen vilket leder till ett bättre bemötande vartefter hjälpen utnyttjas.

Avsaknaden av trygghet

De professionella påpekar att livet som hemlös innebär en ständig utsatthet och en känsla av otrygghet då många hemlösa blir utsatta för brott i större utsträckning än andra. De hemlösa uttrycker en känsla av utsatthet då rädslan att bli rånad ständigt är närvarande. Stölder är vanligt förekommande, särskilt inom gruppen hemlösa och de hemlösa beskriver vikten av att hålla hårt i sina ägodelar.

(...) man sov med ett öga öppet liksom va, och... även när man bodde på härbärgat alltså, det gällde att va vaken där för annars försvann grejorna asså... skulle man gå på skithuset eller sånt så fick man ta med sig det man hade av värde liksom. Annars försvann det liksom (Hemlös 2).

De hemlösa uppger härbärgen som en plats där stölder ofta förekommer. Andra särskilt utsatta situationer är under drogpåverkan, nattetid eller när någon har mycket kontanter. Av rädsla för att bli utsatt för våld och angrepp berättar en professionell att hemlösa bär vapen i större utsträckning än resten av medborgarna vilket även uppges av de hemlösa. Trots de allvarliga brott som förekommer görs sällan anmälan till polisen. En anledning till detta nämner en professionell vara det faktum att innehav av droger är brottsligt. Utöver denna anledning nämns av alla respondenter, även de hemlösas känsla av att inte bli tagna på allvar.

De professionella framhäver att hemlösas vardag präglas av kriminalitet vilket bekräftas av de hemlösa som förklarar att inbrott, cykelstölder och försäljning av stöldgods är sätt att få in pengar, i många fall för att tillgodose ett missbruk. De hemlösa beskriver problemet då brott begås för att klara vardagen trots att det strider mot deras egna värderingar.

Näe, liksom stjäla saker och sånt (...) det strider mot min tankegång överhuvudtaget för att bryta sig in i en villa och sno folks klenoder och arvegods och grejer, alltså jag skulle aldrig för mitt liv göra nåt sånt, normalt alltså... men man har blivit tvingad till att göra saker för att få ihopa till de här jävla drogerna (Hemlös 2).

Gällande de hemlösas sociala tillvaro och den gemenskap som finns beskrivs både positiva och negativa följder. En professionell menar att den sociala biten ibland gör det svårare att sluta missbruka om man bestämt sig för det då risken finns att det sociala livet är så pass etablerat att man inte vill ge upp det. Ensamhet är vanligt förekommande bland hemlösa med grund i bristen på tillit.

(...) lyckades man få fatt på kanske en tusenlapp nån gång, då har man ju hur många kompisar som helst ju... då kommer dom och hjälper till och gör av med pengarna. Sen när pengarna e slut så "var fan blev dom av?" (Hemlös 1).

Citatet beskriver att det är näst intill omöjligt att lita på någon i sin närhet. Avsaknaden av trygghet i vardagen illustreras även vid frågor gällande glädjeämnen i vardagen.

(...) sen har det bara vatt ett jävla elände alltihopa... Så nån glädje så, näe... Visst kan man sitta och skratta ibland och såhär, men det e liksom inte... jag tror inte det kommer riktigt från hjärtat dom här skratten (Hemlös 1).

Citatet påvisar att trots en del skratt tillsammans, så är äkta glädje inte vanligt förekommande i vardagen.

De hemlösa menar att vardagen är oförutsägbar och svårplanerad. En hemlös beskriver hur en dag kan se ut:

(...) det är inte mycket händelser på en dag för dom ser likadana ut alla dagarna va... man vaknar, går opp och sen är det gå ut och jaga... jaga... pengar och... alkohol (Hemlös 1).

Vardagen beskrivs härmed bestå av en del rutiner men utan struktur.

Bemötande

På många sätt blir hemlösa styrda i sin vardag, inte bara av befolkningen i stort, utan även ifrån myndigheter såsom polis, socialtjänst och frivilligorganisationer. Som exempel nämner en hemlös de regler som finns på härbärgen och berättar om en natt som var tänkt att spenderas på härbärgen. Då den hemlösa var en minut sen vägrade

personalen öppna och natten fick istället spenderas utomhus. Avsaknaden av kontroll över sin vardag beskrivs som en känsla av maktlöshet. De hemlösa menar att kontakt med myndigheter ofta leder till en känsla av att det är någon annan som kontrollerar deras liv och att det är svårt att få myndigheters förtroende. Att inte bli trodd påverkar i stor utsträckning känslan av värdighet.

Ja, det e ju liksom svårt att känna, få känna den här värdigheten som (...) alla människor vill... känna va, att man e värd nånting... de e ju liksom det att man... är värd noll och ingenting... man hamnar längst ner på alla prioriteringslistor. (...) jag har ju snackat med LKF [Lunds Kommuns Fastigheter] och såna grejor, jag hade en skuld där va, och ”om vi kan lösa det på nått sätt?” och man hörde liksom på rösten och, så jävla negativa dom va liksom. ”Ja, jag e hemlös då med missbruksproblem” ja då säger dom, dom sa rakt ut ”ja du hamnar ju längst ner i prioritetslistan va”, liksom det e så, ”jo men... jag är medveten om det” (Hemlös 2).

De hemlösa uttrycker känslan av att hamna längst ner på allas prioriteringslistor samtidigt som de professionella styrker att hemlösas självbild i många fall är mycket dålig.

Det kan man se när man pratar med den här gruppen, att, det e nog det som e det värsta, att man ju ändå bara e en grå massa, en hemlös ihopa med andra hemlösa... Det e inte Kalle Kula, det e inte Anders, och det e inte Stefan, och det e inte Nisse, utan det e hemlösa (Professionell 4).

Lunds invånare

Överlag benämns Lund vara en ”bra” stad att vara hemlös i då de professionella menar att medborgarna är toleranta, givmilda och engagerade gentemot utsatta grupper i staden. En av de professionella relaterar detta till anledningen att Lunds akademiska stämpel och invånarnas höga inkomst påverkar synen på utsattheten och viljan att hjälpa gruppen. Däremot påpekas vikten av att inte tycka synd om de hemlösa.

(...) Mitt jobb är inte ömka mig eller tycka synd om dom [de hemlösa] för att, om jag säger ”jag tycker synd om dig”, då säger jag, att ”du är en ynkelig varelse

som, jag är bättre än dig (...) jag kan tycka synd om deras situation för tillfället, men aldrig synd om människan (Professionell 2).

Att tycka synd om hemlösa framstår inte som ett hjälpande syfte, istället uttrycks det att fokus bör läggas på människan bakom problematiken.

Upplevelsen av att bli bortschasad förekommer ofta hos de hemlösa i form av att privatpersoner inte tillåter att man sover i deras trappuppgång. De hemlösa beskriver vidare uppfattningen av att det finns både bra och dåligt bemötande från invånarna i Lund. Många gånger handlar det om att hålla rent omkring sig och inte ställa till med bråk för att få behålla sin plats men det är inte alltid tillräckligt. En del visar förståelse för de hemlösas situation medan andra bokstavligen spottar på dem. De hemlösa pratar om de fördomar som finns gentemot gruppen och påverkan av dessa.

Fördomar är farliga (...) det räcker ju att en människa om man säger, kanske med missbruk, gör nån hemsk grej så är alla, alla får den stämpeln, det är så va. Det är liksom inte mycket att göra åt (Hemlös 2).

De professionella beskriver att människor runtomkring hemlösa ofta uttrycker en vilja att hjälpa gruppen men när det kommer till kritan vill ingen ha de hemlösa i sin närhet.

Alltså ”Ja, vi ska hjälpa dom” men ingen vill ha dom i sin närhet. Så det är lättare att skänka en peng, det är lättare att komma med lite varma kläder men ”Låt dom minsann inte bo i mitt bostadshus” (Professionell 2).

En del av de professionella beskriver att invånarna i Lund gärna vill hjälpa ”sina hemlösa” och att det skapar en förvriden syn på vem man vill hjälpa med grund i ett ”vi och dem”-tänk bland de utsatta, vissa bör få hjälp och andra inte. De professionella menar att de märkt att utomstående anser att gruppen hemlösa EU-medborgare är extra problematisk. Ytterligare uttrycks att en del vill att de hemlösa ska uppnå en viss stereotypisk bild och om denna inte uppnås skapas tvivel gällande om personen verkligen är utsatt. En professionell citerar en medborgare från Lund:

”Men jag såg en kvinna här som sålde Faktum, hon hade ju jättefina kläder, jag tror att hon luras” (Professionell 5).

De professionella menar att detta synsätt är problematiskt då den stereotypiska hemlösheten inte är lika vanlig idag.

Myndigheter

Tillit förekommer som ett genomgående tema i alla intervjuer och det handlar framförallt om hur avsaknaden av tillit påverkar hemlösas vardag. De professionella beskriver vikten av att skapa en relation, betydelsen av ett bra bemötande och att etablera en kontakt med de hemlösa för att kunna ge bästa hjälp. Uppfattningen från de professionella är att hemlösa ofta känner sig svikna från myndigheter då de blivit illa behandlade och att många därför inte litar på myndigheter såsom socialtjänst och sjukvård. De hemlösa bekräftar att upplevelsen av bemötandet från myndigheter överlag inte är positivt då de i många fall upplever en känsla av att de räknas lösa sina problem på egen hand då hjälpen inte är tillräcklig.

Det förväntas att man ska fixa det själv alltså. Dom tar det med en klackspark.
Idag är det skitsvårt alltså... Har du väl hamnat utanför systemet va så är det ett **helvete** att ta sig in alltså... det är **riktigt** svårt (Hemlös 2).

Även flera av de professionella påpekar att systemet ses som krångligt och att vägen till hjälp är en lång process. De som hamnar utanför systemet har svårt att ta sig tillbaka och som hemlös är vägen till egen bostad lång och kraven är hårdare än för resten av befolkningen. De hemlösa intervjupersonerna intygar att det största problemet i hjälpkedjan är socialtjänstens krångliga system som är både tidskrävande och kontrollerande.

Socialen har mer vatt ett irritationsmoment, alltså det... ja... alltså man retar sig på dom va, för att... de ska va så jävla avigt och krångligt (Hemlös 2).
Ja det e ju ett helt företag om man ska gå in där (Hemlös 1).
Ja, ja det e alltså byråkratiskt skit rent ut sagt (Hemlös 2).

Den byråkratiska upplevelsen av socialtjänsten är problematisk då detta i stor utsträckning påverkar upplevelsen av bemötandet och de hemlösa beskriver att socialtjänsten inte har något utrymme för att vara flexibla.

Alltså jag kan ju, känna så att... att dom inte förstår dom saker man gör alltså, på grund av hemlösheten va, att dom har svårt att förstå det va, till exempel missbruk och såna grejer. Så att där finns ju en liten okunskap där (Hemlös 2).

De hemlösa menar att det dåliga bemötandet från socialtjänsten många gånger beror på en upplevd oförståelse för de hemlösas situation.

I intervjuerna med de professionella framkommer att socialtjänsten och Diakoniceentralen arbetar gemensamt för att se till vilken hjälp som behövs och för att minska glappet mellan myndigheter och hemlösa. De professionella uttrycker att relationerna mellan polis, väktare och de hemlösa är relativt bra i Lund då de anses ha en bra inställning mot hemlösa. De professionella menar att det oftast förs en dialog mellan parterna för att förflytta de hemlösa på ett bra sätt när platser stänger.

Frivilligorganisationers arbete med de hemlösa framstår vara en central aspekt i de hemlösas vardag. Dessa är ofta mer öppna och ställer mindre krav på de hemlösa än övriga myndigheter. I många fall fångar dessa organisationer upp de personer som annars hamnar utanför den hjälp som erbjuds från andra myndigheter. Vikten av Diakoniceentralen och dess caféverksamhet Ugglan, är ständigt återkommande i alla intervjuer och ses som en central kärna i hemlösas vardag.

Jag skulle säga det, det skulle varit **väldigt** svårt, om inte Ugglan fanns. Då skulle det va **mycket** tuffare än vad det är... **Mycket** mer problematiskt (Professionell 4).

Diakoniceentralen framstår som viktigt då där finns möjlighet att sköta sin hygien, tillgång till kläder, tvättmaskin, dusch och mat till en låg kostnad. Tillgång till läkare finns även en gång i veckan och sjuksköterska finns på plats varje dag. Diakoniceentralen används även som en tillfällig sovplats under dagen för de som inte fått tillräcklig sömn under natten. Platsen blir en social samlingspunkt för många utsatta i Lund, då alla är välkomna och Diakoniceentralen ses som en fristad där många känner sig hemma. Det som beskrivs som mest positivt från de professionella är att hjälpen från Diakoniceentralen är bestående och därmed inget som används som en tillfällig lösning, utan något som finns tillhands varje dag för de utsatta.

Men i Lund så kan jag tycka att vi har Diakonin och det är jättebra för att dom hjälper. Dom ställer upp (...) Så det finns ju, det är en trygg punkt liksom (Professionell 1).

I intervjuerna med de hemlösa framkommer att Diakonicentralen även stöttar de hemlösa i kontakten med socialtjänsten. De hemlösa upplever stödet som positivt till skillnad från andra myndigheter. Diakonicentralen erbjuder även möjligheten till viss sysselsättning i form av frivilligarbete i deras verksamhet.

Rutiner

Den sysselsättning som erbjuds ifrån myndigheter menar de hemlösa inte alltid är tillräcklig.

Nej men alltså, ska man hålla sig nykter va så då måste man ha nån vettig sysselsättning för annars så funkar det inte. Och då, alltså då, kommunen har ju sånna här insatser, och kommunala hjäljobb och skit och mög, men alltså, jag har provat på dom flesta, och jag tycker, det är inget som passar mig va (Hemlös 2).

De professionella ger exempel på strategier som hemlösa använder för att skaffa pengar för dagen och menar att många hemlösa tvingas tigga, samla burkar eller utföra kriminella handlingar. De hemlösa förklarar känslan av att tvingas tigga.

(...) Jag har nog aldrig känt mig så jävla dum och förnedrad nån gång i hela mitt liv, men det gav pengar... (Hemlös 1)

Ja, det e nog det lägsta alltså, som man har kom... alltså gått ner sig, stå och tigga... (...) men vad fan gör man? (Hemlös 2).

Att tigga beskriver de hemlösa som något av de värsta de utsatt sig själva för och att de därmed enbart provat detta vid ett tillfälle under livet som hemlös. Daglig sysselsättning beskrivs av de professionella i en del fall vara av större betydelse än det fysiska boendet. Sysselsättningen sägs skapa ett socialt sammanhang och något att gå upp till på morgonen. De intervjuade hemlösa har idag hittat en sysselsättning vilken beskrivs som en positiv förändring i deras liv.

Från både de professionella och de hemlösa framkommer att hemlösa måste vara i rörelse både under dagen och natten då de måste anpassa sig till samhällets tid och rum. En svårighet är att hitta någonstans att sova och de hemlösa tvingas ofta till att sova på offentliga platser och på oregelbundna tider. Exempel på sovplatser som nämns av båda parter är trappuppgångar, kolonistugor, tält, lekplatser, härbärgen, garage, centralstationen och platser i parkeringshus dit övervakningskameror inte når. Dock poängteras att inga platser är konstanta och om någon hittar en tillfällig sovplats menar båda parter att de hemlösa försöker hålla platsen i god ordning för att undvika att bli upptäckt. Under dagtid nämns platser kring centrum som frekvent använda.

Analys

Vardagen styrs ofta av olika institutioner såsom hemmet, skolan, arbetsmarknaden med flera. Hemlösa deltar inte i denna normalitet och påverkas istället av andra institutionaliserade lösningar som är styrande i deras vardag. Utifrån intervjuerna kan konstateras att avsaknaden av ett hem påverkar vardagen. Detta då hemlösa tvingas utföra vardagliga behov i det offentliga och följa anvisningar från de institutioner som skapats för att bemöta deras problematik. *Frivilligorganisationer, Offentliga platser, Bemötande* samt *Andras villkor* är de teman som kommer att organisera detta avsnitt. Analysen kommer även kopplas till forskning som presenterats tidigare i studien.

Frivilligorganisationer

Att inte ha ett hem avviker från normen och som hemlös blir man därmed tvungen att skapa sin egen normalitet i livet i det offentliga (jmf: Kidd & Evans 2011; Parsell 2010; Robinson 2002). Anpassning till omgivningen blir nödvändig då hemlösa blir styrda av andra institutioner än hemmet. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan denna anpassning förstås som att hemlösas vardag konstrueras utifrån institutioner som är skapade av andras verklighet (jmf: Burr 2003; Hilde 1996). Storbjörk (2007) påpekar vikten av frivilligorganisationers arbete som i stor utsträckning bistår i hjälpen till de människor som inte har förtroende till den offentliga sektorn. I Lund framkommer att frivilligorganisationen Diakonicentralen står för de hemlösas vardagliga struktur under dagtid. Blid (2008) menar att hemmet står för en trygg bas och är en plats där man kan skapa känslan av en normal vardag. Det går inte att undvika Diakonicentralens centrala

roll i hemlöshetsarbetet i Lund då denna verksamhet beskrivs vara en institution som täcker många behov i de hemlösas vardag. På Diakonicentralen verkar det inte finnas tydliga hinder för att kunna skapa en egen normalitet då gemensamma värderingar framstår leda till acceptans för utsattheten (jmf: Kidd & Evans 2011; Svensson 2007). Här finns bland annat möjlighet att äta, duscha och tvätta samt att bemötandet upplevs respektfullt. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan detta även kopplas till att hemlösa konstruerar sin egen normalitet i relation till institutioner där trygghet finns. Diakonicentralen stänger dock under natten vilket innebär att de hemlösa därefter måste anpassa sig efter andra institutioners tider och rutiner, exempelvis härbärgat, för att inte tvingas sova utomhus. Härbärgat har dock fasta rutiner och lyckas man inte anpassa sig efter dessa blir man lämnad till att spendera sin natt utomhus på offentliga platser. Att sova utomhus leder som tidigare nämnts till en utsatthet och en avvikelse från många andras konstruerade normalitet, vilket i stor utsträckning påverkar hemlösas vardag.

Det offentliga

Genom att samhället stänger offentliga platser under vissa tider på dygnet blir hemlösa lämnade till sig själva. Vid en första anblick kan det då verka som att ingen annan styr de hemlösas tillvaro. Avsaknaden av ett hem skulle härmed kunna leda till friheten att själv få välja vart man vill sova men för att ha möjlighet att välja behövs pengar vilket hemlösa inte har. Hilte (2003) menar att omvärlden är skapad av olika institutioner och utan ett hem kan det istället, i hemlösas omvärld, sägas finnas andra institutioner i det offentliga som kan vara styrande i hemlösas vardag. Exempel på en annan institution är den kontroll samhället utövar genom strukturella förändringar som leder till att hemlösheten tillfälligt osynliggörs (jmf: Amster 2003). Knutagård (2009) menar att samhället kan sätta upp övervakningskameror för att hålla ordning, en kontrollstrategi som även går att urskilja i Lund då det går att se att strukturell ordning påverkar var de hemlösa kan befinna sig. Denna kontroll kan också ses som en social konstruktion i förhållande till skapade bestämmelser om vart och när hemlösa får befinna sig i det offentliga. De professionella beskriver hemlösas vardag som att ständigt behöva förflytta sig och som en kamp att finna en plats där de kan vistas under en längre tid. Detta är även i enlighet med det resonemang både Knutagård (2009) och Johnson et al. (2008) för gällande ständig förflyttning då hemlösa ofta blir bortschasade från offentliga platser. De hemlösa blir därmed i sin vardag tvingade till att anpassa sin tid till platser

som är tillgängliga för tillfället, exempelvis obevakade områden eller i trappuppgångar där portlåset tillfälligt är ur funktion. Anpassningen till andras struktur blir ett faktum, vilket styrks av Johnson et al. (2008) som talar om att konsekvensen av att inte ha ett hem leder till att hemlösa tvingas utföra vardagliga behov i det offentliga.

Denna studie fokuserar på en mindre stad och resultatet pekar på att antalet akut hemlösa i Lund är relativt litet. Resultatet kan kopplas till att Socialstyrelsen (2011) redovisar att hemlösa tillhörande boendesituation 1) är vanligare i större städer. Att hemlösa tillhörande boendesituation 1) inte är så utbrett i Lund kan även förklaras som en följd av ”Tak-över-huvudet-garantin” som, enligt de professionella respondenterna har stor påverkan på antalet hemlösa helt utan bostad i Lund (jmf: Socialstyrelsen 2011). Vardagen för hemlösa kan därmed underlättas av denna garanti men även av andra konstanta institutioner såsom Diakonicentralen och befolkningen i Lund, vilket visar sig då Lund beskrivs som en relativt bra stad att vara hemlös i.

Bemötande

Ett återkommande tema i våra intervjuer är att många hemlösa i sin vardag avstår från den sjukvård som de behöver. Att hemlösa väljer att avstå från den offentliga sjukvården kan i en del fall bero på missbruk eller brist på pengar. Dock kan problem urskiljas då en del tar avstånd till både sjukvård och socialtjänst till följd av ett dåligt bemötande. I de hemlösas berättelser blir det tydligt att upplevelsen av ett dåligt bemötande bidrar till att de fortsättningsvis avstår från att söka hjälp från myndigheter. Avsaknaden av tillit till sin omgivning leder till att hemlösa inte heller kan uppleva trygghet i ”det privata”. Att känna trygghet och normalitet i vardagen uppnås ofta i hemmet (Parsell 2010) och att inte ha en plats där denna tillit och trygghet går att finna kan sägas påverka det liv hemlösa lever. Det blir härmed tydligt att dåligt bemötande från institutioner som socialtjänst och sjukvård styr de hemlösas vardag på ett negativt sätt. Det framkommer i vår studie att tandläkare i en del fall inte vill ta i hemlösa på grund av rädslan att bli smittad av sjukdomar och de hemlösa blir därmed lämnade med tandproblemen då inga andra alternativ finns till hands (jmf: Beijer 2007). De hemlösa är inte bara styrda av andras bemötande utan även av den rädsla de känner inför vad andra ska tycka om den situation de befinner sig i vilket grundar sig i skamkänslor. Dessa skamkänslor kan tolkas ha skapats utifrån andras åsikter om vad som är normalt

och accepterat och konstruktionen kan därmed, till viss del, sägas påverka hur hemlösa lever sitt liv.

Vad som tydligt framkommer i intervjumaterialet är att en del av Lunds invånare tycker synd om de hemlösa i Lund vilket inte leder till en mer positiv inställning gentemot hemlösa. Som tidigare nämnts, menar Svensson (2007) att normalitet skapas utifrån värderingar i samhället. I intervjumaterialet framgår att en del av stadens invånare kategoriserar hemlösa då det görs skillnad på vem de vill hjälpa och inte hjälpa. Det framgår att man i allmänhet vill hjälpa ”den typiska hemlösa” eller ”sina hemlösa” men gruppen hemlösa är idag förändrad och den typiska hemlösa förekommer inte längre i lika stor utsträckning. Den kategorisering som görs tolkas här som ett typiskt exempel på hur den sociala konstruktionen skapar ett ”vi och dem”-tänk. Det verkar finnas en inlärd uppfattning om hur en hemlös ska se ut vilket blir avgörande för vem invånarna vill hjälpa och inte hjälpa. Den inlärd synen på hur en hemlös ska se ut framstår här som oförändrad samtidigt som den ”typiska hemlösa” inte längre finns då medborgarnas inställning till hemlösa blir bakåtsträvande eftersom verkligheten tycks ha förändrats.

Andras villkor

I jämförelse med Blid (2008) och Springer (2000) pekar även vår studie på att definitionen gällande hemlöshet inte är enkelspårig. Det som uppmärksammas är att hemlösa kategoriseras vilket visar sig ha både positiva och negativa effekter. Den kategorisering som kan utläsas i materialet från både de professionella och de hemlösa är till stor del överensstämmande med den kategorisering som nämns i annan forskning inom området (jmf: Socialstyrelsen 2011). Stor likhet finns också att se gällande den förändring och komplexitet som uppstått i och med de ekonomiska och sociala förändringar som skett under senare tid (jmf: Blid 2008; Swärd 1998). Det är uttalat i en intervju att missbrukare själva måste tröttna på sitt missbruk för att få långsiktig hjälp. Den hjälp som erbjuds verkar därmed bli beroende av vilken kategori de hemlösa inordnas i. Som exempel på hur kategorisering kan skapa olika villkor för den hjälp som erbjuds i vardagen kan nämnas att hemlösa missbrukare ofta stämplas enbart som missbrukare vilket leder till avsaknad av konkret hjälp med hemlöshetsproblematiken.

Ballintynes (1999) studie påvisar att hemlösa oftare blir utsatta för brott än att de själva begår dem. Att hemlösa blir utsatta för brott konstateras även i vår studie, men till

skillnad från Ballintyne (1999) framkommer här att hemlösa själva i större utsträckning utför kriminella handlingar än blir utsatta för dem. Dessa kriminella handlingar har ofta för avsikt att ge försörjning för dagen. Burström et al. (2007) påpekar att avsaknaden av ett hem påverkar möjligheten till att ha ett arbete. Avsaknaden av både ett hem och en sysselsättning framkommer i denna studie till stor del bidra till att hemlösa till viss del lever ett liv de aldrig skulle levt om de hade ett hem och en sysselsättning med fast inkomst. Att utföra kriminella handlingar ”strider mot min tankegång överhuvudtaget”, som en av de hemlösa respondenterna uttrycker, och tillägger att ”jag skulle aldrig för mitt liv göra nåt sånt, normalt alltså”. Att personen betonar att handlingarna inte skulle begås i normala fall tyder på att detta handlande är avvikande från personens egen normalitet och värderingar. Att tigga är ett lagligt tillvägagångssätt för att få pengar för dagen men de hemlösa framhäver att detta är ett försörjningsalternativ som bortprioriteras då det beskrivs ha låg status och som skapar en känsla av skam. Detta leder till att sysselsättning i form av kriminella handlingar prioriteras. Då både kriminella handlingar och tiggeri avviker från normen blir valet av att hellre begå kriminella handlingar än att tigga en fråga om på vilket sätt de hemlösa väljer att avvika från normen. Troligen kan detta vara en följd av den skam Scheff och Starrin (2002) menar det anses innebära att vara beroende av samhällelig hjälp men kanske även ett resultat av att man som hemlös inte vill blotta sin utsatta situation för andra. Denna utsatta situation är dock hemlösas verklighet. Detta verkar skapa svårigheter då hemlösa inte vill bjuda in utomstående till denna verklighet eftersom denna skiljer sig från den allmänt konstruerade normaliteten.

Med grund i ovanstående analys kan det socialkonstruktivistiska perspektivet förklara hur de hemlösa strävar efter en vardag som är mer normaliserad än den de lever i. Vardagen konstrueras av olika institutioner vilka i sin tur är socialt konstruerade och därav kan det sägas att de hemlösas vardag blir påverkad av den konstruerade omvärlden.

Avslutande sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att belysa hur de hemlösas vardag ser ut och vilka institutioner som strukturerar hemlösas vardag. Studien har för avsikt att besvara följande frågeställningar:

- Hur beskrivs hemlösas vardag av de professionella?
- Hur beskrivs hemlösas vardag av de hemlösa?
- Vilka institutioner medverkar i konstruktionen av de hemlösas vardag?

För att uppnå studiens syfte valde vi att arbeta utifrån en kvalitativ metod. Professionella som är verksamma inom arbetet med hemlösa i Lund samt hemlösa personer har intervjuats. I intervjuerna ställde vi frågor som berör de hemlösas vardag, hur de tillbringade sin tid och vilka platser de befinner sig på. Intervjuerna har gett oss kunskap om professionellas insyn i hemlösas vardag samt deras förståelse för detsamma. Intervjuer med hemlösa har nyanserat de professionellas beskrivningar och gett oss en bild av hur de hemlösa själva förstår och upplever sin situation.

Beskrivningarna från alla intervjuade fångar likartade situationer och de professionella beskriver deras bild av hemlöshet utifrån arbetserfarenheter medan de hemlösas beskrivningar talar om egna upplevelser av utsatthet. De hemlösas vardag har visat sig struktureras utifrån att spendera tid på Diakonicentralen, driva runt i staden, hitta en sovplats för natten och att på olika sätt skaffa pengar, i en del fall för att tillgodose ett missbruk. I studien framgår att de hemlösas vardag konstrueras och styrs av olika institutioner som kan sägas vara socialt konstruerade. Som exempel nämns härbärgat, Diakonicentralen, sjukvård och socialtjänst både på gott och ont då de erbjuder hjälp men hjälpen ses inte alltid som positiv av de hemlösa. I det offentliga rummet är det andra institutioner så som polis och väktare som sätter ramarna för de hemlösas möjligheter att röra sig. I detta rum agerar också stadens invånare som en institution vars olika uttryck i fråga om likgiltighet, avståndstagande och acceptans påverkar de hemlösas vardag.

I vardagen beskrivs avsaknaden av tillit till andra påverka hemlösas vardag. Att varken känna tillit till vänner eller till myndigheter påverkar i stor utsträckning livet de hemlösa lever och de hemlösa måste på olika anpassa sin vardag till den konstruerade verkligheten.

Metoddiskussion

I efterhand upplever vi att valet av metod har varit rätt för studiens syfte. Metoden har bidragit till relevant information och genererat svar på studiens frågeställningar. Dock finns det brister i studien vilket visar sig i antalet intervjuade hemlösa. Att vi från

börjande valde att enbart vända oss till de professionella bidrog till ojämställdhet i antal respondenter från respektive aktör. Genom att intervjua fler hemlösa hade generaliserbarheten av deras röster ökat samt gett ytterligare kunskap inom området. Bättre förberedelse inför intervjuerna med de hemlösa hade även kunnat tillföra ytterligare aspekter i materialet.

Att finna en teori att applicera på det insamlade materialet visade sig svårare än vi förutspått. Efterhand fick vi dock insikten att ett flertal begrepp varit genomgående under hela studiens gång, vilka sedan kommit till användning. En från början fast teori hade troligen dock underlättat bearbetningen av materialet.

Förslag på vidare forskning

De professionella pekar på en attitydförändring gentemot hemlösa då invånarna i Lund idag säger sig hellre vilja hjälpa den stereotypiska hemlösa eller ”sina hemlösa” än att hjälpa någon annan. Genom en intervjuperson har frågan väckts om samhället därför ska behöva återskapa den typiska hemlösa. Med grund i detta skulle det vara intressant att vidare undersöka hur invånarna i Lund ser på hemlöshet och hur detta bemötande uppfattas av de hemlösa. Med grund i att denna studie fått en inriktning mot hemlösa missbrukares vardag skulle det vara intressant att vidare undersöka hur vardagen beskrivs av hemlösa med en annan problematik, för att sedan kunna göra jämförelser sinsemellan.

Avslutande ord

Med denna studie ville vi skapa en ökad förståelse för hur vardagen ser ut för hemlösa personer. Vi anser att detta mål har uppnåtts, mycket tack vare möjligheten att ta del av både professionellas och hemlösas beskrivningar. Till en början trodde vi inte möjligheten skulle uppstå att intervjua hemlösa vilket i efterhand har motbevisats, varav vi inser vikten av att inte begränsa oss själva. Vi är tacksamma för att ha fått ta del av de hemlösas berättelser då vi anser att detta har berört oss personligen och gett oss en större förståelse för den utsatthet hemlöshet kan innebära.

Referenslista

Ahrne, G och Svensson, P (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Amster, R (2003) (Elektronisk), "Patterns of Exclusion: Sanitizing Space, Criminalizing Homelessness", *Social Justice*, 30:1, 195-221,
Tillgänglig: <http://www.slideshare.net/almacelia1/amster-2003-patterns-of-exclusion-sanitizing-space-criminali>
(Senast åtkomst: 2014-01-06)

Andersson, G & Swärd, H (2008) "Etiska reflektioner" i *Forskningsmetodik för socialvetare* av Meeuwisse A, Swärd H, Eliasson-Lappalainen R, Jacobsson K
Natur och kultur: Stockholm.

Ballintyne, S (1999) (Elektronisk), "Unsafe Streets The Street Homeless as Victims of Crime", *Public Policy Research*, 6:2, 94-97
Tillgänglig: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=211ae5bb-658d-441b-8ce3-9a29d652bdac%40sessionmgr115&vid=12&hid=4>
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Beijer, U (2004). *Hemlösa män i Stockholm. En femårig uppföljning av 82 hemlösa män i Stockholm – de flesta med psykiska funktionshinder*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Beijer, U (2007) *Forskning om hemlöshet – en kunskapsöversikt* Forskning- och Utvecklingsenheten Stockholms stad

Blid, M (2008) (Elektronisk) *Ett folkhem för alla?: kommunala insatser mot hemlöshet*.
Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:miun:diva-205>
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Burr, V (2003). *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge

Burström, B, Schultz A, Burström K, Fritzell S, Irestig R, Jensen J, Lynöe N, Marttila A, Sun, S (2007) (Elektronisk) *Hälsa och livsvillkor bland socialt och ekonomiskt utsatta grupper i Stockholms län*, Enheten för Socialmedicin och Hälsoekonomi, Centrum för Folkhälsa, FORUM för kunskap och gemensam utveckling, Stockholms läns landsting
Tillgänglig:
<http://www.folkhalsoguiden.se/upload/Jämlik%20hälsa/Hälsa%20och%20livsvillkor%20bland%20socialt%20och%20ekonomiska%20utsatta%20grupper%20i%20Stockholms%20läs.pdf> (Senast åtkomst: 2014-01-06)

Börjeson, M (2005) (Elektroniskt) *Med kunskap som grund? – om relationen mellan kunskap och praktik i fyra kommuners sociala arbete med hemlöshetsfrågor*
Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 35, Sköndalsinstitutets forskningsavdelning: Stockholm
Tillgänglig: <http://esh.diva-portal.org/smash/get/diva2:360006/FULLTEXT01.pdf>

(Senast åtkomst: 2014-01-06)

Eriksson-Zetterquist, U och Ahrne, G (2011) ”Intervjuer” i Ahrne, G och Svensson, P (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Estby, V, Kindgren, M, Stolt, U (red) (2008). *Hemlös – med egna ord. Texter av hemlösa människor 1997–2007*. Pocketförlaget. Stockholm

Hilte, M (1996). *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Hodgetts, D, Stolte, O, Waimarie Nikora, L, Groot, S (2012) (Elektronisk) ”Drifting Along or Dropping into Homelessness: A Class Analysis of Responses to Homelessness”. *Antipode* Vol. 44:4, 1209-1226
Tillgänglig: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=211ae5bb-658d-441b-8ce3-9a29d652bdac%40sessionmgr115&vid=16&hid=17>
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Johnson, S, May, J, och Cloke, P (2008) (Elektronisk) “Imag(in)ing 'homeless places': Using auto-photography to (re)examine the geographies of homelessness”, *Area*, Vol. 40:2, 194-207
Tillgänglig: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=211ae5bb-658d-441b-8ce3-9a29d652bdac%40sessionmgr115&vid=14&hid=116>
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Kidd, S, och Evans, J (2011) (Elektronisk) “Home is where you draw strength and rest: The meanings of home for houseless young people”, *Youth And Society*, Vol. 43:2, 752-773
Tillgänglig: <http://yas.sagepub.com/content/43/2/752>
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Knutagård, M (2009) *Skälens fångar- Hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar* Malmö: Égalité.

Lunds kommun (2011) (Elektronisk) *Slutrapport av kartläggningen av hemlösheten i Lund 2011*
Tillgänglig:
<http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Socialf%C3%B6rvaltningen/PDF-filer/Kartl%C3%A4ggning%20av%20heml%C3%B6sheten%20i%20Lund%202011.pdf>
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Magnusson, J (2007) ” Sociala problem och politiska fält” i Svensson, K (red.) *Normer och normalitet i socialt arbete* uppl. 1:1 Studentlitteratur

May, T (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Nationalencyklopedin (2013) (Elektronisk)
Tillgänglig: http://www.ne.se/lang/institution?i_h_word=Institutioner
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Parsell, C (2010) (Elektronisk) "Home is Where the House is: The Meaning of Home for People Sleeping Rough", *Institute for Social Science Research*, Vol. 27:2, 159-173
Tillgänglig: <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=211ae5bb-658d-441b-8ce3-9a29d652bdac%40sessionmgr115&vid=4&hid=109>
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Robinson, C (2002) (Elektronisk) "I Think Home is More than a Building": Young Home(less) People on the Cusp of Home, Self and Something Else, *Urban Policy and Research*, Vol. 20:1, 27-38
Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08111140220131582>
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Runquist, W (2000) "Inledning" i Runquist, W och Swärd, H (red.): *Hemlöshet: [en antologi] om olika perspektiv och förklaringsmodeller*
Stockholm: Carlsson

SCB (Statistiska Centralbyrån) (2013) (Elektronisk)
Tillgänglig: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Inkomster-och-skatter/Aktuell-pong/302201/
(Färdiga tabeller och diagram/ Inkomster/ Län/Kommun/ Sammanräknad förvärvsinkomst 2011 - per kommun efter percentiler)
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Scheff, T J. & Starrin, B (2002) "Skam och sociala band - om social underordning och utdragna konflikter" i Meeuwisse, A och Swärd, H (red.) *Perspektiv på sociala problem*
Stockholm: Natur och Kultur

Socialstyrelsen (2011) (Elektronisk) *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär* Artikelnummer: 2011-12-8
Tillgänglig: www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-12-8
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Socialstyrelsen (2012) (Elektronisk) *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär.*
Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-12-8>
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Socialstyrelsen (2013) (Elektronisk) *Hemlöshet bland utrikesfödda personer utan permanent uppehållstillstånd i Sverige*
Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-5-3>
(Senast åtkomst: 2014-01-01)

SOU (Statens offentliga utredningar) (2001:95) (Elektronisk) *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*
Tillgänglig: www.regeringen.se/sb/d/108/a/2748
(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Springer, S (2000) (Elektronisk) Homelessness: a proposal for a global definition and classification. *Habitat International*, Vol. 24:4, 475-484

Tillgänglig: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197397500000102>

(Senast åtkomst: 2013-11-12)

Storbjörk, J. (2007) (Elektronisk) *Hemlösa och deras sociala nätverk - Convictus Bryggan Citys gäster, deras nätverk, problem, behov och resurser*. Mobilisering mot narkotika

Rapport 22, 2007

Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:177695/FULLTEXT01.pdf>

(Senast åtkomst 2014-01-01)

Svensson, K (2007) (red.) ”Normer, normalitet och normalisering” i Svensson, K (red.) *Normer och normalitet i socialt arbete* uppl. 1:1 Studentlitteratur

Swärd, H (1998) *Hemlöshet. Fattighedsbevis eller välfärdsdilemma?* Lund: Studentlitteratur

Swärd, H (2008) *Hemlöshet* uppl. 2 Lund: Studentlitteratur

Sydsvenskan (2013) (Elektronisk)

Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/sok/?q=EU-medborgare&sort=rel>

(Senast åtkomst 2014-01-06)

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Tillgänglig: http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

Walsh, C. A., Rutherford, G. E., & Kuzmak, N. (2009) (Elektronisk). Characteristics of home: Perspectives of women who are homeless. *The Qualitative Report*, Vol. 14:2, 299- 317. Tillgänglig: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR14-2/walsh.pdf>

(Senast åtkomst: 2014-01-01)

Muntlig källa

Öppet informationsmöte på Stadsmissionen i Malmö 2013-11-13

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsmail

Hej

Vi är två studenter som läser socionomprogrammet på Socialhögskolan i Lund. Under denna termin skriver vi vår C-uppsats och av den anledningen vänder vi oss till er eftersom vi är i stort behov av er kunskap. Uppsatsen omfattar 15 Högskolepoäng och arbetets största del innebär egen insamling av material. Vårt syfte med C-uppsatsen är att belysa *Professionellas kunskap om vilka de hemlösa är och hur deras vardag ser ut – i Lund*. Vi är intresserade av de professionellas kunskap och deras erfarenheter av arbetet med hemlösa. Vi ska bygga vår analys på intervjuer med professionella som arbetar med hemlösa i Lund. Då intervjumaterialet kommer att utgöra en större del av arbetet är vi i en situation då vi så snart som möjligt behöver få kontakt med er då vi anser att det är ni som har den direkta kontakten med hemlösa och vet mest om hur deras vardag ser ut.

Vi vore mycket tacksamma om ni vill dela med er av era erfarenheter. Vid intresse, kontakta oss så skickar vi mer utförlig information gällande studiens syfte, tillvägagångssätt samt arbetets etiska riktlinjer. Om ni kan hjälpa oss genom att förmedla till andra som ni tror skulle kunna hjälpa oss i vårt uppsatsarbete skulle vi uppskatta detta otroligt mycket.

Syfte

Syftet med vår uppsats är att belysa de *professionellas kunskap om vilka de hemlösa är samt hur deras vardag ser ut - i Lund*.

Då hemlöshet är ett aktuellt socialt problem som på många plan berör den sociala praktiken och ett ämne som det finns en allmän föreställning om, anser vi att det både är relevant och intressant att belysa en nyanserad bild av ämnet. Då professionella är de som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med målgruppen vill vi belysa ämnet genom att se till de professionellas uppfattning och kunskap om hemlösas vardag. För oss som blivande socionomer handlar det även om en strävan att få en djupare förståelse för ämnet. I vår problemformulering utgår vi från det fysiska hemmet och den strukturerade vardagen som en norm med den kontroll och trygghet det innebär. Som hemlös har man inte de förutsättningar som ett fysiskt hem och en strukturerad vardag innebär, vad gör man då om man inte har dessa förutsättningar och hur ser de professionellas kunskap ut kring ämnet?

Vårt mål är att se på hemlöshet i Lund ur ett brett perspektiv som inbegriper flera målgrupper av hemlösa. Då vårt syfte handlar om de professionellas kunskap om de hemlösas *vardag*, är vi framförallt intresserade av målgruppen *långvarigt hemlösa*. För att hänvisa till Lunds kommuns hemsida ligger vårt fokus på de hemlösa som hör till definitionen ”en person som är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare”.

Etiska principer

Etiska principer finns för att skapa trygghet mellan relationen forskare och intervjuperson. Nedan följer fyra huvudkrav som vi i vår studie kommer att utgå från och det är av största vikt att du tar del av dessa.

Informationskravet

Du som intervjuperson har rätt att få information om studiens syfte. Deltagandet i denna studie är frivilligt och du som deltar har rätt att avstå från att svara på frågor samt att du har rätt att när som helst avbryta intervjun.

Samtyckeskravet

För att kunna genomföra intervjuerna kommer först samtycke att behövas från dig som intervjuperson. Du som intervjuperson har själv rätt att bestämma på vilka villkor du vill delta. Om du väljer att avbryta ditt deltagande kommer den information du lämnat inte att användas i studien utan ditt samtycke.

Konfidentialitetskravet

De uppgifter vi samlar in under intervjuerna kommer att behandlas med största försiktighet. Detta innebär att endast vi och vår handledare kommer att ta del av insamlad data som sedan kommer att utarbetas till vårt empiriska material. Det ska vara praktiskt omöjligt att identifiera dig som intervjuperson. Vi vill dock informera att vår studie är geografiskt begränsad till Lund, vilket kan innebära avidentifieringsproblem då staden i sig inte är avidentifierad. Vi kommer dock avidentifiera deltagarnas namn men kan komma att använda yrkestitlar, om detta tillåts och visar sig vara relevant för studiens syfte.

Nyttjandekravet

Insamlat material kommer enbart att användas till denna specifika studie.

Metod

Vi kommer vid intervjuerna, om tillåtelse ges av dig, att använda oss av hjälpmedel såsom diktafon eller liknande inspelningsmaterial. Detta för att senare kunna återge er information och kunskap med era egna ord. Det inspelade materialet kommer att transkriberas för att sedan analyseras. Under intervjun kommer vi vara två personer, en som intervjuar och en som för anteckningar och vi beräknar att intervjun tar ca 1-1,5 timme.

När vår studie är sammanställd får ni gärna ta del av den slutgiltiga versionen.

Vi ser fram emot vidare kontakt.

Med vänliga hälsningar

Desire Turesson och Amanda Kalén

Handledare: Norma Montesino, Universitetslektor, Socialhögskolan

Bilaga 2 - Intervjuguide professionella

Bakgrund – om dig och din yrkesbakgrund

- Ålder
- Utbildning
- Titel?
- Har du någon tidigare erfarenhet av arbete med hemlösa?
- Hur länge har du arbetat på denna arbetsplats?
- Hur kom det sig att du började arbeta här?

Arbete – kring arbetet med hemlösa

- På vilket sätt kommer du i kontakt med hemlösa i ditt arbete?
- Hur ofta kommer du i kontakt med hemlösa i ditt arbete?
- (svårt hitta definition, vårt syfte handlar om vilka de hemlösa är, så) Vilka är de hemlösa?
- Har du sett någon skillnad/förändring gällande vilka de hemlösa är sedan du började jobba inom området?

De hemlösas vardag – hur den faktiska vardagen ser ut

Basala behov- äta, sova, gå på toa, sköta hygien – när, var och hur?

- Vart befinner sig de hemlösa under dagen?
- Hur spenderar de hemlösa sin tid?
- Vart och när sover de hemlösa?
- Ett basalt behov är att äta - Vart och hur får de hemlösa mat?
- Hur försörjer man sig som hemlös?
- Vart och hur sköter de hemlösa sin hygien?
- Hur ser det sociala livet ut för de hemlösa?
- Hur och var skapar man sig som hemlös ett hem? (Be om exempel)
- Vad tror du är glädjeämnen i en hemlös vardag?

Rörlighet – hur pass rörlig man måste vara som hemlös

- Är hemlöshet ett synligt problem i Lund?
- Är det lättare/svårare att vara hemlös i Lund jämfört med andra städer?
- Finns det platser i det offentliga i Lund där allmänheten inte accepterar de hemlösa?
- Vilka platser i Lund är mest frekvent använda av de hemlösa? Har det förändrats över tid?

Utsatthet – att vara utan ett hem

- Vart förvarar man som hemlös sina ägodelar?
- Kan du berätta om speciella situationer där en hemlös kan vara särskilt utsatt?
- Hur påverkar hemlösheten de hemlösas hälsa?
- Hur ser de hemlösas kontakt med sjukvården ut?
- Blir hemlösa ofta utsatta för våld eller angrepp?

Avslut

- Vilken hjälp tror du är viktigast och ge hemlösa för att möjliggöra en förändring?
- Är det något du tycker vi har missat som har särskild betydelse för de hemlösas vardag?
– Är det något annat vi missat?
- Får vi återkomma ifall vi kommer på något av betydelse för vårt arbete?

Bilaga 3 - Intervjuguide hemlösa

Bakgrund

- Ålder
- Hur länge var du/har varit hemlös?
- Bodde du i Lund då?
- Kan du berätta lite om din historia som hemlös?
- Vem anser du vara hemlös? / definition?
- Ser du någon skillnad på vilka som är hemlösa idag jmf då?

Vardag/basala behov

- Kan du beskriva hur en typisk vardag såg ut för dig?
- Vart befann du dig under dagen/natten?
- Hur spenderade du din tid? Dag/natt - sysselsättning
- På vilka platser sov du? / när?
- Hur/varifrån fick du mat för dagen?
- Vad upplevde du var svårigheter med att sköta dina vardagliga behov?
- Hur såg ditt sociala liv ut? / nätverket? – Vilka umgicks du med?
- Kände du att du hade kontroll över din vardag? Om inte – på vilket sätt? Vem hade i så fall kontrollen?
- Vad gjorde dig glad i vardagen?

Rörelse

- Var vistades du? /vilka platser?
- Fanns det platser där du kände att bemötandet från allmänheten var negativ?
- Får de hemlösa i Lund den hjälp som behövs?

Utsatthet – känslan av att vara utsatt

- Hur/var förvarade du dina ägodelar?
- Kan du berätta om någon särskild situation när du kände dig extra utsatt?
- Upplevde du en rädsla för att bli utsatt för brott/angrepp?
- Påverkades din hälsa av att vara hemlös? – i så fall, hur?
- Hur såg din kontakt med sjukvård ut? – vilken hjälp fanns att få?
- Hur upplevde du möjligheten till privatliv och anonymitet i vardagen?

Professionella

- Kan du berätta lite om din upplevelse i kontakt med t.ex. socialtjänsten frivilligorganisationer? – bemötande och hjälp
- Kände du dig förstådd i kontakten med myndigheter?
- Vilken hjälp tror du är viktigast att få för att möjliggöra en förändring i livssituationen?

Avslut

- Är det något vi missat som har särskild betydelse för hemlösas vardag?
- Något annat du vill tillägga?
- Får vi återkomma om vi kommer på något av betydelse för vårt arbete?